

ORTADOĞU GÜNDEMİ

7-13 Haziran 2021

2021

■ SURİYE GÜNDEMİ

• Uluslararası Gündemde Suriye

BM Suriye Krizi için Bölgesel İnsani Yardımlar Koordinatör Yardımcısı Mark Cutts, İdlib'te rejim kuvvetlerinin yerinden edilmiş insanlardan oluşan bir kampın yakınına bombardımanını şiddetle kınadı. Bombardıman sırasında bir İngiliz yardım kuruluşunun okulu yıkıldı.¹

Irak Başbakanı Mustafa el-Kazimi, terör gruplarının Suriye'den Irak'a sızmasını önlemek için orduya sınırda güvenliğin sıkılaştırılması talimatını verdi. Talimat çerçevesinde sınır şeridinin termal kameralar ve enerji cihazlarıyla donatılması, askerî birliklerin güçlendirilmesi, istihbarat çabalarının yoğunlaştırılması ve tüm teşkilatlar arasında koordinasyonun güçlendirilmesi hedeflenmektedir.²

İrlanda hükûmeti, Kimyasal Silahların Yasaklanması Örgütü'ndeki (OPCW) Suriye Misyonları Güven Fonu'na 100.000 € katkıda bulunacak. Katkının, Suriye Kimyasal Silahlar Programı'nın tamamen ortadan kaldırılmasına ve iddia edilen kimyasal silah kullanımına ilişkin gerçeklerin açıklığa kavuşturulmasına yardımcı olması amaçlanmaktadır.³

• Suriye Rejimi

SANA'da yer alan bir haberde, İsrail'in Şam'a saldırı gerçekleştirdiği iddia edildi. Şam'da şiddetli seslerin duyulduğu öne sürülen haberde, "Hava savunma sistemlerimiz İsrail'e ait düşman hedeflere karşı koyuyor" ifadesine yer verildi. Rejimin El-İhbariye Es Suriye televizyon kanalı da İsrail'in, Lübnan hava sahası yönünden, Humus'a da benzer saldırı gerçekleştirdiğini öne sürdü. İsrail'den ise konuya ilişkin açıklama yapılmadı.⁴

Suriye Dışişleri Bakanlığı, Fransa ve Hollanda heyetlerinin SDG kontrolündeki bölgeye giriş yapmasını kınadıklarını belirtti. Bakanlıktan yapılan yazılı açıklamada "Fransa'nın Suriye'ye yönelik saldırganlığa doğrudan katılımı kapsamında, Danielle Mitterrand Vakfı ve Paris Belediye Başkanlığı heyeti de SDG'nin yardımıyla Kamışlı'yı yasa dışı olarak ziyaret etti" denildi. Hollanda heyeti birkaç gün öncesinde IŞİD militanlarının yakını olan 4 vatandaşını geri getirmek için Kamışlı'ya gitmişti. Fransa heyeti ise mayıs sonlarında SDG kontrolündeki bölgeyi ziyaret etmişti.⁵

• Fırat'ın Doğusu

9 Haziran'da Suriye'nin kuzeydoğusunda devriye görevi icra eden Rus kuvvetlerine karşı bir mayın saldırısı düzenlendi. Türkiye destekli muhalif grupların kontrolü altında bulunan El

1 UN condemns Assad regime violence targeting civilians in Syria | Daily Sabah

2 Iraqi PM Orders Forces to Tighten Security on Border with Syria | Asharq AL-awsat (aawsat.com)

3 Ireland contributes €100,000 to OPCW's Trust Fund for Syria Missions | OPCW

4 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/israilin-suriyeye-saldiri-duzenledigi-iddia-edildi/2267825>

5 <https://www.plenglish.com/index.php?o=rn&id=68152&SEO=syria-denounces-delegations-illegal-entry>

Esadiye köyü yakınlarında gerçekleştiği iddia edilen bu saldırıda, Rus askerî polisine ait bir zırhlı araç isabet alırken, 1 Rus askeri hayatını kaybetti, 3 Rus askeri ise yaralandı. Saldırının kim tarafından düzenlendiğine dair henüz bir açıklama yapılmadı.⁶

Belçika Başbakanı Alexander De Croo 10 Haziran Perşembe günü yaptığı bir basın açıklamasında, Suriye'deki kadın cihatçılarla bunların çocuklarını Belçika'ya geri götürmek üzere Suriye'nin kuzeydoğusuna resmî bir heyet gönderildiğini ifade etti. El Hol Kampı'ndaki güvenlik zafiyetinden dolayı heyetin görev kapsamı yalnızca Roj Kampı'yla sınırlı kaldı. Heyetin yapacağı görüşmeler sonucunda 8 Belçikalı kadın ile 12 çocuğun ülkeye geri götürülebileceği belirtildi.⁷

Savunma Bakanı Hulusi Akar 7 Haziran Pazartesi günü yaptığı bir açıklamada, ABD'nin Suriye'nin kuzeydoğusunda faaliyet gösteren ve PKK'nın bir kolu olan YPG'ye verdiği desteğin, Türk-Amerikan ilişkilerindeki en büyük sorun olduğunu ifade etti.⁸

• Güney Suriye

Rejim güçleri tarafından Dera'nın kuzey kırsalındaki Mahajjeh kasabasında yer alan birkaç eve baskın düzenlendi ve on kişi herhangi bir sebep gösterilmeden tutuklandı. 9 Haziran'da da rejim askerleri tarafından açılan doğrudan ateşte iki sivil yaralanmıştı.⁹ Suriye İnsan Hakları Gözlemevi'nin (SOHR) yayımladığı bilgilere göre, Haziran 2019'da Dera'da başlayan güvenlik kaosu 1.108'den fazla saldırı ve suikast girişimi belgelendi. Bu saldırı ve suikastlar sonucunda 217'si sivil; 350'si rejim askeri veya sadık milis/güvenlik güçleri olmak üzere toplamda 759 kişi hayatını kaybetti.¹⁰

• İdlib ve Harekât Bölgeleri

Esad rejimi ve İran destekli milis gruplardan oluşan rejim güçleri, saldırılarını İdlib'in güneyindeki Bara, Fattira, Kensafrae, Belyun, İblin, İhsim, Belşun, Beynin, Mintif, Serce, Ruveyha, Marazaf, Keferavid ve Sfuhin köyleri ile Hama ilinin batı kırsalındaki Ankavi, Kahira ve Ziyara köylerinde yoğunlaştırdı. Rejim güçleri, söz konusu saldırılarını karadan karaya atış yapılan silahlarla gerçekleştirdi.

Muhaliflere ait gözlemevi de Rusya'ya ait savaş uçaklarının son bir haftada İdlib'in güneyindeki Keferavid, Muazra, Sfuhin, Mintif, Ruveyha, Serce köylerine toplam 17 saldırı düzenlediği bilgisini paylaştı. Suriye Sivil Savunma (Beyaz Baretliler) İdlib Müdürlüğü Medya Sorumlu-

6 <https://english.alaraby.co.uk/news/russian-serviceman-killed-three-injured-syria-blast>

7 <https://www.middleeastmonitor.com/20210612-belgium-official-delegation-sent-to-repatriate-children-of-female-jihadists-in-syria/>

8 <https://www.dailysabah.com/politics/war-on-terror/biggest-turkey-us-relations-challenge-not-s400s-but-ypg-support>

9 <https://www.syriahr.com/en/217937/>

10 <https://www.syriahr.com/en/217909/>

su Firas Halife yaptığı açıklamada, Esad rejiminin son bir haftaki saldırılarında 20 sivilin hayatını kaybettiğini, 36 sivilin yaralandığını söyledi.¹¹

12 Haziran 2021’de Afrin’deki Şifa Hastanesi’nin acil bölümü terör saldırısına uğradı. Millî Savunma Bakanlığından konuyla ilgili yapılan açıklamada, “Tel Rifat bölgesinde yuvalanmış teröristler Afrin şehir merkezini ve Şifa Hastanesi’ni top ve ÇNRA atışlarıyla hedef aldı. Saldırıda 13 sivil hayatını kaybederken çok sayıda sivil de yaralandı. Saldırıyı gerçekleştiren terör örgütü PKK/YPG’ye ait hedefler derhâl ateş altına alınmış, doğrudan masum sivil-leri hedef alan bu alçak saldırı Rusya Federasyonu tarafına bildirilmiştir. İnsanlık düşmanı teröristler bu saldırıların hesabını misliyle vereceklerini bilmelidir” ifadelerini kullandı.

■ IRAK GÜNDEMİ

• Siyaset

Irak Kürt Bölgesel Yönetimi (IKYB) Parlamenti ve Peşmerge İşleri Komisyonu Başkanı Reving Hırori, terör örgütü PKK’nın, Türkiye’nin sınırları geçmesini meşrulaştırdığını dile getirdi.¹² Hırori, IKYB ve Irak Parlamentosu milletvekillerinden oluşan ortak bir heyetin sınır bölgelerine giderek PKK ile Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) arasında yaşanan çatışmalar nedeniyle bölgede meydana gelen tahribatı gözler önüne sermek amacıyla kapsamlı bir rapor hazırlayacağını söyledi. Raporun hem Irak Parlamentosuna hem de IKBY Parlamentosuna sunulacağı belirtildi. Hırori’nin açıklamalarına göre Irak Parlamentosu heyetinde, beşi Savunma ve Güvenlik Komisyonu Başkanı ve üyelerinden, ikisi Duhok Milletvekillerinden olmak üzere yedi kişiden oluşuyor. IKBY heyeti ise Peşmerge, İçişleri, Güvenlik, Tarım, Çevre ve Sağlık Komisyonu üyelerinin yer aldığı 12 kişiden oluşmaktadır. Güvenlik ve Savunma Komisyonu üyesi Nasır Herki ise, “Peşmerge, İçişleri ve Güvenlik komisyonları ile Duhok kentine geldik. Türkiye ve PKK arasında yaşanan çatışmalardan kaynaklanan etkileri, Türkiye’nin bölgedeki askerî operasyonlarını ve bölgenin güvenlik durumunu yakından öğrenmek için Zaho, Duhok ve Amedi’deki sınır bölgelerini ziyaret etmeyi planlıyoruz” dedi.¹³ Farklı partilerden heyet, Duhok’a bağlı Amedi ilçesi nahiyesi Kani Masi’yi ziyaret etti. Heyet PKK’nın tehditleri, Türkiye’nin müdahalesi ve bölgenin güvenliğini yakından görmek istediğini belirtti. Kürdistan Yurtseverler Birliği (KYB) grubu parlamenti Şino Eşki, ziyaretin amacının, Türkiye’nin terör örgütü PKK’ya yönelik yürüttüğü operasyonları araştırmak olduğunu belirterek Peşmerge ve PKK arasında yaşanan gerginlik hakkında da bilgi almak istediklerini belirtti.¹⁴

11 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/esed-rejimi-ve-destekcilerinin-son-bir-haftada-idlibe-duzenledigi-saldirilarda-20-sivil-oldu/2272938>

12 Basnews, PKK, Kürdistan Bölgesi sınırındaki birçok bölgeyi Türk ordusuna teslim etti, 7 Haziran 2021, <https://www.basnews.com/tr/babat/693666>

13 Rudaw, Kürdistan ve Irak Parlamentosu sınırdaki çatışmaları araştırarak, 8 Haziran 2021, <https://www.rudaw.net/turkish/kurdistan/080620212>

14 Basnewn, Kürdistan ve Irak heyeti sınır bölgesini ziyaret etti, 8 Haziran 2021, <https://www.basnews.com/tr/babat/694005>

Heyet ayrıca, Zaho bölgesinde sınır muhafız gücünün arttırılması gerektiğini zira Türkiye'yle olan 320 kilometrelik sınırın güvenliğinin sağlanmasının kolay olmadığına işaret etti.¹⁵

Haşdi Şaabi Komisyonu Başkanı Falih Feyyad salı günü KYB Eş Başkanı Bafel Talabani'yi kabul etti. Irak halkının tüm bileşenleri arasındaki derin bağa dikkat çekilerek; seçimler ve güvenlik konuları görüşüldü. Peşmerge güçleri ile koordinasyonun ve ortak iş birliğinin güçlendirilmesi gereğinin de altı çizen Feyyad, Peşmerge güçlerine yönelik son "saldırıları" kınadığını belirtti.¹⁶ Haşdi Şaabi komutanlarından Hadi Amiri'nin başkanlığını yaptığı Şii Fetih Koalisyonu ile KYB'nin seçim ittifakı yapacağını açıklamasının KYB içerisinde büyük sorunlara yol açtığı ve ayrışmaları derinleştirdiği bildiriliyor. Geçtiğimiz günlerde Irak Parlamentosu KYB Parlamenterleri Ala Talabani, KYB'nin ittifak yapmak için kendisin en yakın gördüğü siyasi partinin Haşdi Şaabi komutanlarından Hadi Amiri'nin başkanlık ettiği Fetih Koalisyonu olduğunu açıklayarak, "Eski dostlarımız bizi unutmadılar. Bize en yakın parti olan Fetih Koalisyonu ile ittifakımız seçimde ve sonrasında da devam edecek" dedi.¹⁷

Belçika'da resmî ziyaretlerde bulunan IKBY Başbakanı Mesrur Barzani, ziyaretinin ilk gününde Belçika Başbakanı ve Flaman Bölgesi Başbakanıyla ikinci gününde Belçika Dışişleri Bakanı Sophie Wilmès ile bir araya geldi. Görüşmede IKBY ile Belçika ilişkileri, bölgenin durumu ve terörle mücadele konuları ele alındı.¹⁸ Bu ziyaretin, Belçika'nın IKBY'de büyükelçilik açmasına vesile olacağı yönünde yorumlar yapılmaktadır.¹⁹ Resmî temaslarda bulunmak üzere Atina'ya geçen Barzani, Yunanistan Başbakanı Kiriakos Miçotakis ile görüşme gerçekleştirdi. Görüşmede ikili ilişkilerin gelişimi ve ticari yatırımlar ele alındı.²⁰

IKYB Başkanı Neçirvan Barzani, Erbil'e resmî ziyarette bulunan İngiltere Dışişleri Bakanı Dominic Raab'la görüştü. İkili, görüşme sonrası ortak basın toplantısı düzenledi. Neçirvan Barzani, "Toplantımızda birkaç konuyu görüştük. IKBY ve Irak'ın İngiltere'yle ilişkileri, Erbil ile Bağdat arasındaki sorunlar ve çözüm çabaları, terörle mücadele, IŞİD'in güçlenmesi ve ortaya çıkan tehlikeler, gelecek Irak seçimleri ve bölgenin genel durumu gibi konuları ele aldık" dedi. Ekonomik açıdan da iyi bir diyaloga sahip olduğunu belirten Raab ise Peşmerge güçlerinin yeniden düzenlenmesinde İngiltere'nin rol alacağını, IKBY'de modern bir gücün kurulmasını istediklerini, İngiltere'nin birkaç aşamada başlayan Peşmerge'nin düzenlenmesi süreci için para temin etmesinden memnun olduğunu belirtti. Ayrıca IKYB'nin güvenliğini

15 <https://www.kurdistan24.net/tr/story/67918-Kürdistan-ve-Irak-Parlamentosu-ortak-komisyonu:-PKK-saldırıları-durdurulmalı>

16 هيئة الحشد الشعبي يستقبل الرئيس المشترك للاتحاد الوطني الكردستاني Haşdi Şaabi Bilgi Müdürlüğü, 8 Haziran 2021, <http://al-hashed.net/ا-رئيس-هيئة-الحشد-الشعبي-يستقبل-الرئيس-المشترك-للاتحاد-الوطني-الكردستاني>

17 Basnews, Haşdi Şabi'ye yakın siyasi parti ile ittifak açıklaması YNK içerisinde çelişkilere neden oldu, 9 Haziran 2021, <https://www.basnews.com/tr/babat/694095>

18 Basnews, Başbakan Mesrur Barzani, Belçika Dışişleri Bakanı Sophie Wilmès ile bir araya geldi, 10 Haziran 2021, <https://www.basnews.com/tr/babat/694311>

19 Basnews, Akademisyen Baban: Başbakan'ın Belçika ziyaretinin önemli sonuçları olacak, 10 Haziran 2021, <https://www.basnews.com/tr/babat/694419>

20 Basnews, Başbakan Barzani ve Yunanistan Başbakanı Miçotakis ile bir araya geldi, 11 Haziran 2021, <https://www.basnews.com/tr/babat/694502>

desteklemeye devam edeceklerini ve desteklenen noktalardan birinin de basın özgürlüğü olduğunu ifade etti.²¹ Öte yandan Dominic Raab ziyaret için Bağdat'a giderek burada Irak Cumhurbaşkanı, Başbakanı, Parlamento Başkanı ve Dışişleri Bakanı ile görüşmüştü.²² İngiltere'nin Erbil Başkonsolosu James Thornton, Dışişleri Bakanı Raab'ın IKYB ziyaretinin çok önemli bir ziyaret olduğunun ve İngiltere'nin IKYB ile ilişkilere verdiği öneminin göstergesi olduğunun altını çizerek, "BMGK'da 30 yıl önce alınan 688'inci karara katıldık. 30 yıldır buradayız. Her alanda gelişkin ve istikrarlı bir bölge görmek istiyoruz. Dışişleri Bakanı Dominc Raab'ın da mesajı bu çerçevedeydi" ifadelerini kullandı. IKYB hükûmetinin İngiltere'nin iyi bir dostu olduğunu dile getiren Thornton sözlerini şu şekilde sürdürdü: "IKBY'nin etkili ve yakın bir dost bölge olduğunu gördük. IKBY'deki uyum ve güven ortamını Irak'ın başka bölgelerinde göremiyoruz. Irak Anayasası çerçevesinde IKBY'nin federal sisteminin kalmasından yanayız. IKBY ile ilişkilerimizin daha da geliştirilmesi ve devam etmesini istiyoruz." James, "Biz bölgede istikrar ve güven ortamının sağlanmasından yanayız. Her ulusun huzur ve istikrar içerisinde yaşama hakkı vardır. Peşmerge ve Koalisyon güçlerine yönelik terör saldırılarından endişe duymaktayız. Kurumlar arası koordinasyonun güçlenmesi gerekiyor. Peşmerge güçlerinin reform projesinin hayat bulması için elimizden gelen desteği sunmaktayız" dedi.²³ "KDP'nin partisine bağlı Peşmerge güçlerini, Peşmerge Bakanlığı bünyesine dâhil etmek kararından memnuniyet duyuyoruz. Aynı kararı KYB'den de görmek istiyoruz" ifadelerini kullandı.²⁴

El-Ezher Üniversitesi Şeyhi Ahmed Tayib'in, Irak'ı ve IKBY'yi ziyaret edeceği belirtildi. Şeyh Ahmed Tayib'e yakın bir kaynağın Lübnan'daki Nahar gazetesine verdiği bilgiye göre, el-Ezher Şeyhi, IKBY yetkilileri, Irak Başbakanı, Irak Parlamentosu Başkanı ve Sünni Vakfı Başkanı tarafından defalarca IKBY ve Irak'a davet edildi. Ziyaret takviminin belirlendiği açıklandı.²⁵

• Güvenlik

Protestocuların öldürülmesine karıştığı gerekçesiyle "terör suçundan" 26 Nisan'da emniyet güçleri tarafından tutuklanan Haşdi Şaabi Anbar Operasyonlar Komutanı Kasım Muslih'in, serbest bırakıldığı bildirildi. Muslih'in Haşdi Şaabi'nin birkaç komutanıyla birlikte şiddet olaylarının yanı sıra, bazı cinayetlere karışması ve Irak'ta Mustafa el-Kazimi'nin hükûmetini devirmekle tehdit ettiği gerekçesiyle de tutuklandığı belirtiliyordu. Kefaletle serbest bırakılan Kasım Muslih, 8 Haziran'da Anbar'daki Haşdi Şaabi Operasyon Komutanlığında

21 Basnews, İngiltere Dışişleri Bakanı: Kürdistan Bölgesi'nde modern bir gücün kurulmasını istiyoruz, 9 Haziran 2021, <https://www.basnews.com/tr/babat/694104>

22 Basnews, Başkan Neçirvan Barzani, İngiltere Dışişleri Bakanı Raab ile bir araya geldi, 9 Haziran 2021, <https://www.basnews.com/tr/babat/694047>

23 Basnews, İngiltere Başkonsolosu: Peşmerge'ye yönelik saldırılardan endişeliyiz, 10 Haziran 2021, <https://www.basnews.com/tr/babat/694290>

24 Basnews, İngiliz Başkonsolosu: Kürdistan Bölgesi'nin istikrarı ve Peşmerge güçlerinin birleştirilmesi için çalışıyoruz, 10 Haziran 2021, <https://www.basnews.com/tr/babat/694221>

25 Basnews, El Ezher Şeyhi'nden Kürdistan Bölgesi'ne ziyaret, 10 Haziran 2021, <https://www.basnews.com/tr/babat/694234>

özel bir törenle karşılandı.²⁶ Muslih, 'in daha önce muhalif aktivistlere karşı suikast düzenlediğini itiraf ettiği bildirilmiş ve bu kapsamda Tefuf güçlerinin dört yetkilisi Kerbela'da gözaltına alındığı ve gözaltına alınan dört Haşdi Şaabi yöneticisinin gösteriler esnasında gösterici kılığında girdiklerini ve aktivistler hakkında bilgi topladıklarını itiraf ettiği bildirilmişti.²⁷ Irak Yüksek Yargı Konseyi yaptığı açıklamada, "suikasta onun katılımına dair hiçbir kanıt bulunmadığını" ve "Vazni'nin öldürüldüğü sırada Irak'ta bulunmadığını" belirlediğini bildirdi. Muslih'in tutuklanmasının ardından, Haşdi Şaabi bir güç gösterisinde silahlı adamları ve zırhlı araçları hızla konuşlandırdıktan sonra güvenlik güçleri Bağdat'ın yüksek güvenlikli Yeşil Bölgesi'ne girişi yasaklamıştı.²⁸ Muslih, Haşdi Şaabi'nin, Kerbela'daki "el-Tufuf" Tugayı olarak bilinen 13. Tugay'ın liderliğinin yanı sıra 2017'den bu yana Anbar'ın batısındaki Haşdi Şaabi operasyonlarının komutanlığını yürütüyor. Muslih, tutuklandığında "silahlı grupların kara kutusu" olarak tanımlanıyordu.²⁹ Kudüs Geçleri Komutanı İsmail Kaani'nin gündeminde son dönemde Başbakan Mustafa Kazım'ın talimatıyla gözaltına alınan ve daha sonra serbest bırakılan Şii komutan Kazım Muhlis nedeniyle Haşdi Şaabi ile yaşanan gerginliği Irak hükûmet yetkilileri ve Haşdi Şaabi komutanları ile görüşmek olduğu bildirildi.

9 Haziran gecesi, üç silahlı insansız hava aracıyla (SİHA), Bağdat Uluslararası Havalimanı'na saldırı düzenlendi. SİHA'lardan biri hava savunma sistemi tarafından havadayken imha edildi. Diğer ikisinin yol açtığı maddi hasar ise henüz tespit edilemedi.³⁰

Selahaddin vilayetindeki Beled Hava Üssü'ne füze ve Katyuşa roketleriyle saldırı düzenlendiği bildirildi. Geçtiğimiz günlerde el-Ahd televizyonuna konuşan Haşdi Şaabi bünyesindeki Asaib Ehlil Hak Hareketi lideri Kays el-Hazali, ABD'nin Irak'tan çıkartılmasına gerektiğine inandıklarını için baskı yapıp karşıtlıkta bulunduklarını belirtmişti. Saldırıdan saatler önce (9 Haziran) Haşdi Şaabi'nin Anbar Operasyonlar Komutanı Kasım Muslih, Irak Operasyonlar Komutanlığı tarafından serbest bırakılmış ve Anbar'daki Haşdi Şaabi mensupları tarafından karşılanmıştı. Üç roketin üsse yakın bir köye, ikisinin uçakların bakımında uzman bir ABD şirketinin genel merkezinin yakınına düştüğünü açıkladı. Olayda herhangi bir can kaybı veya zarar yaşanmadı.³¹

Kerkük Polis Müdürlüğünden yapılan açıklamada, terör örgütü IŞİD üyesi teröristlerin Kerkük'ün güneyindeki Avadiye köyü yakınlarında bulunan iki yüksek gerilim hattına yer-

26 Basnews, Haşdi Şabi komutanı Kasım Muslih serbest bırakıldı, 8 Haziran 2021, <https://www.basnews.com/tr/babat/693773>

27 KrdNews, Gözaltına alınan Haşdi Şabi komutanından suikast itirafı, 30 Mayıs 2021, <https://krdnews.info/gozaltina-alinan-hasdi-sabi-komutani-aktivistleri-oldurdurtugunu-itiraf-etti>

28 Asharq Al-Awsat, Iraq Frees Pro-Iran Commander Arrested over Activist Murder, 9 Haziran 2021, <https://english.aawsat.com/home/article/3018346/iraq-frees-pro-iran-commander-arrested-over-activist-murder>

29 Şarkul Avşat, İran Kudüs Gücü Komutanı Kaani, Bağdat'ta Haşdi Şabi lideri Muslih ile görüştüğünden sonra silahlı grupların liderleri ile buluşacak, 10 Haziran 2021, <https://turkish.aawsat.com/home/article/3019306/iran-kudus-gucu-komutani-kaani-bagdat-ta-hasdi-sabi-lideri-muslih-ile>

30 Basnews, Bağdat Havalimanı'na bomba yüklü 3 İHA'yla saldırı, 10 Haziran 2021, <https://www.basnews.com/tr/babat/694258>

31 <https://turkish.aawsat.com/home/article/3019336/irak-ta-balat-ve-victoria-askeri-usleri-roketlerle-hedef-alindi>

leştirdikleri bombayı uzaktan kumandayla patlattıkları ifade edildi. Kerkük Elektrik Dairesi de söz konusu saldırı nedeniyle kentte 10 saati bulan elektrik kesintisi yaşandığını belirtti.³²

PKK'nın Süleymaniye'den Pişder, Asos Dağı, Pencvin, Germiyan ve Badinan'daki sınır bölgelerine kadar geniş bir alanda varlığı söz konusu olmakla beraber PKK, bulunduğu bölgelerde halktan haraç aldığı belirtiliyor.³³

IKBY İçişleri Bakanlığı, PKK'nın Peşmerge'yi hedef alan saldırıları ve Erbil'in güvenliğini bozmak için yeni planladığı saldırı hakkında açıklama yayımladı. PKK'nın Erbil'in güvenliğini hedef alacak yeni saldırı planına ilişkin, "Barış ve Özgürlük Grubu adı altında IKBY'nin güvenliğini bozmak üzere kullanmak için Avrupa vatandaşlığına sahip bazı kişileri IKBY'ye gönderdiler" denildi. Söz konusu grubun isteğinin gerçekten barış ve özgürlük ise Kandil'e söz söylemesi gerektiğinin belirtildiği açıklamada, huzursuzluk ve savaş satıcılığının kaynağının orası olduğu ifade edildi. Söz konusu grubun PKK'dan artık IKBY'nin içişlerine karışmayıp, IKBY'nin barışsever halkına savaş satıcılığına son vermesi çağrısında bulunması gerektiği belirtildi. Öte yandan Avrupa'dan gelen dostlarını karşılamak üzere bulunduğu tespit edilen 3 PYD üyesinin, Uluslararası Erbil Havaalanı'nda gözaltına alındığı bildirildi. Gözaltına alınan kişilerin PYD sözde Erbil temsilcisi Mustafa Osman Halil, sözde özerk yönetim temsilcisi Cihad Hasan ve PYD üyesi Mustafa Aziz Miste olduğu bilgisine ulaşıldı.³⁴

Duhok'un Akre ilçesinde, PKK mensuplarının Mamber köyüne giderek, bir vatandaşın evinde zorla kalmak istediği ve ev sahibinin, güvenlik gerekçesiyle teröristleri reddederek evinden uzaklaştırdığı bildirildi. Daha sonra köye gelerek köylünün nerede olduğunu öğrenmeye çalışan teröristlerin, köylünün boş evini yaktıkları aktarıldı.³⁵

ABD Merkez Kuvvetler Komutanı Orgeneral Kenneth McKenzie, "Bizi Irak'tan çıkarmak isteyen İran bağlantılı militan grupların baskısını görüyoruz ve bunun en son tezahürü küçük insansız hava sistemlerinin kullanılması oldu. Bazıları çok küçük, bazıları biraz daha büyük olsa da bu saldırıların hepsi çok ölümcül olabilir." McKenzie, "İŞİD'in kalıcı yenilgisi, güvenlik sektörü reformlarının uygulanması ve bölgesel istikrarı etkileyen diğer dinamikleri tartıştık. Irak güvenlik güçlerine desteğimiz, operasyonları bağımsız olarak planlama ve yürütme yeteneklerini genişlettikçe gelişmeye devam ediyor" dedi.³⁶

32 Basnews, Kerkük'te IŞİD'den yüksek gerilim hatlarına saldırı, 9 Haziran 2021, <https://www.basnews.com/tr/babat/694211>

33 Basnews, "PKK saldırıları, Kürdistan Bölgesi'nin yasal statüsü ve anayasal kurumlarına tehdit teşkil ediyor", 9 Haziran 2021, <https://www.basnews.com/tr/babat/693997>

34 Banews, Kürdistan Bölgesi İçişleri Bakanlığı'ndan PKK'nın Erbil planına ilişkin uyarı, 10 Haziran 2021, <https://www.basnews.com/tr/babat/694427>

35 <https://www.kurdistan24.net/tr/story/67993-PKK-Akre-de-bir-evi-ateşe-verdi>

36 Asharaq Al-Awsat, McKenzie: We Are Seeing Pressure From Militias that Want to Push Us Out of Iraq, 9 Haziran 2021, <https://english.aawsat.com/home/article/3017921/mckenzie-we-are-seeing-pressure-militias-want-push-us-out-iraq>

Kerkük'ün güneyindeki Riyad nahiyesi yakınlarında bir kontrol noktasına terör örgütü IŞİD tarafından saldırı düzenlendiği belirtildi. Saldırı sonucu bir polisin yaşamını yitirdiği ifade edilirken, bölgede geniş çaplı operasyon başlatıldığı aktarıldı.³⁷

Ortak Operasyonlar Komutanlığı Sözcüsü Tümgeneral Tahsin el-Hafaci'nin yaptığı açıklamada, IŞİD çetelerinin kalıntılarına karşı takip, kovalama ve pusu kurarak yeni bir güvenlik stratejisi benimsediğini, Bağdat'ın çevresinde 14 füzeye el konulduğunu belirtti.³⁸ Hafaci, son dönemde toplam 155 güvenlik operasyonunun gerçekleştiği, 5 teröristin öldürüldüğü ve 95 kişinin tutuklandığını belirtirken; yaklaşık 571 patlayıcı, çeşitli silahlar, çok sayıda bomba ve füzeye el konulduğunu sözlerine ekledi.

Irak'ta gümrük vergilerinden feragat etmek için rüşvet aldıkları şüphesiyle iki generalin tutuklandığı duyuruldu, bunun devlete yılda 6,3 milyar dolarlık gelir kaybına mal olduğu tahmin ediliyor.³⁹ Şüpheli iki general de Irak'taki gıda maddeleri ve ilaç ithalatı için kilit bir giriş noktası olan Körfez Limanı Ümmü Kasr'da çalıştı.

• Ekonomi

IKBY görüşme heyetinin Bağdat ziyareti sonrası (8 Haziran) Irak Hükûmeti Maliye Gözetleme Komisyonundan bir heyet Erbil'e gelerek, IKBY Maliye Bakanlığı Takip Komisyonu ve bazı bakanlıklarla görüşme yapacağını belirtti. Komisyonların, bütçe yasa tasarısının nasıl hayata geçirileceği, harcamalarla gelirlerin karşılaştırılması konularını ele alması bekleniyor.⁴⁰

Irak Başbakanı Mustafa el-Kazimi son yıllık raporda hükûmetin başarılarını vurguladı. Kazimi, konut ve inşaat alanında büyük ilerlemeler kaydetme sözü verdi.⁴¹ Hükûmetin şu anda konut birimleri inşasına yardımcı olmak için bankalardan kredi sağlamaya çalıştığını açıkladı ve inşaatın yasalara, şehir ve altyapı planlamasına tabi olacağını ileri sürdü. Uzman bir hükûmet komitesi ve uzmanlar tarafından hazırlanan raporda, mevcut hükûmetin yeniden yapılanma, terör ve yolsuzlukla mücadele, seçimler, bölgesel ve uluslararası ilişkiler düzeyinde birçok önemli başarı elde ettiği belirtiliyor. El-Fav Büyük Limanı ile ilgili olarak raporda, hükûmetin Guinness Rekorlar Kitabı'na dünyanın en uzun mendireği olarak giren 14,5 kilometrelik bir dalgakıran kurduğu belirtildi. Liman projesini uygulamak için Koreli şirket Daewoo ile de bir sözleşme imzalandı. Raporda protestolara da değinildi ve protestocuların bastırılmasında rol oynayanlar hakkında bilgi ve kanıt toplamak ve onları adalete teslim etmek için soruşturma komiteleri oluşturulduğunu söyledi.⁴²

37 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/kerkukteki-deas-saldirisinda-bir-polis-hayatini-kaybetti/2272029>

38 <https://ina.iq/eng/12280-joc-new-strategies-to-thwart-security-breaches.html>

39 <https://www.kurdistan24.net/en/story/24733-Iraq-arrests-two-generals-on-suspicion-of-bribery-at-key-port>

40 Basnews, Irak Hükûmeti Maliye Denetleme Komisyonu bütçe görüşmeleri için Erbil'de, 8 Haziran 2021, <https://www.basnews.com/tr/babat/693910>

41 <https://turkish.aawsat.com/home/article/3019636/irak-basbakani-kazimi-hukümetin-1-yıllık-icraatlarını-açıkladı>

42 Asharaq AL-Awsat, Iraqi PM Highlights Govt's Achievements in Latest Annual Report, 10 Haziran 2021, <https://english.aawsat.com/home/article/3019481/iraqi-pm-highlights-govts-achievements-latest-annual-report>

Irak kabinesi, Lübnan'a ilave ham petrol tedarik etme kararını oybirliğiyle onayladı. Lübnan Temsilciler Meclisi Başkanı Nabih Berri, Irak Başbakanı Mustafa el-Kazımi'ye yazdığı bir mektupta, Lübnan'ın yıllık ihtiyacının yarısını karşılamak için bir milyon ton ham petrolün yeterli olduğunu söyledi. Lübnan şimdi, Irak'tan bir milyon ton akaryakıt almaya hazırlanıyor ve rakam başlangıçta üzerinde anlaşılan miktarın iki katına tekabül ediyor.⁴³

• Sağlık ve Sosyal Hayat

Iraklılar toplu mezar kurbanlarını tespit etmek amacıyla kan örneği verdi. BM'ye göre, 2017 sonunda Irak'ta mağlup ilan edilen IŞİD, geride 12 bin ceset barındırabilecek 200'den fazla toplu mezar bıraktı. BM müfettişleri, IŞİD'in Irak'ta "soykırım" yaptığına dair "açık ve ikna edici kanıtlar" olduğu sonucuna vardı. Irak yıllardır yakın tarihindeki şiddet olaylarının kalıntılarını tespit etmeye çalışıyor ve Baas rejimine ait toplu mezarları keşfediyor. Bağdat Adli Tıp Bürosundaki Toplu Mezarlar Bölümü Başkanı Yasmin Munzer, başkentte 100 ailenin numune verdiğini, güneydeki dört ilde ise düzinelerce kişinin daha böyle yaptığını söyledi.⁴⁴

Irak Başbakanı Mustafa el-Kazımi, ülkenin güneyindeki Dikar vilayetinde Türk Universal Acarsan Şirketi tarafından yapımı tamamlanan 492 yataklı Nasıriye Eğitim ve Araştırma Hastanesi'nin açılışını yaptı.⁴⁵ Açılışa Türkiye'nin Bağdat Büyükelçisi Ali Rıza Güney de katıldı.

■ TÜRKMEN GÜNDEMİ

• Siyaset

BM Irak temsilcisinin, siyasi işler ve seçim yardımından sorumlu yardımcısı Ingibjörg Sólrún Gísladóttir, 10 Haziran 2021 tarihinde Kerkük'ü ziyaret etti. Gísladóttir, programı kapsamında Irak Yüksek Seçim Komiserliği Kerkük Ofisinde ofis başkanı Luey Erkan ile erken seçim hazırlıkları üzerine görüşmelerde bulundu. Daha sonra Kerkük Vali Vekili Rakan Said el-Cuburi ile bir araya gelen Gísladóttir, UNAMI'nin Kerkük ofisinin desteklenmesi ve seçim hazırlıklarına dair istişarelerde bulundu.⁴⁶

Kerkük Arap Cephesi lideri Şeyh Vasfi Asi, Irak Federal Polisi 5.Bölük Komutanı Haydar el-Maturi ile bir araya geldi. Asi, görüşmede yerinden edilmiş vatandaşların geri dönüşünün kolaylaştırılması ve IŞİD'den kurtarılan bölgelerdeki halk ile güvenlik güçleri arasındaki iş birliğinin önemine vurgu yaptı.⁴⁷

43 Asharaq Al-Awsat, Iraq Doubles Crude Oil Supply for Lebanon, 10 Haziran 2021, <https://english.aawsat.com/home/article/3019646/iraq-doubles-crude-oil-supply-lebanon>

44 Asharaq Al-Awsat, Iraqis Give Blood Samples in Hope of Identifying Mass Grave Victims, 10 Haziran 2021, <https://english.aawsat.com/home/article/3019541/iraqis-give-blood-samples-hope-identifying-mass-grave-victims>

45 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/irakta-turk-sirketi-tarafindan-insa-edilen-hastane-hizmete-acildi/2271222>

46 <https://www.facebook.com/UnitedNationsIraq/posts/4391082944257032>, <https://ninanews.com/Website/News/Details?Key=909188>

47 <https://www.facebook.com/laithhousindari/posts/294529115681793>

Irak Türkmen Cephesi Musul Temsilcisi Lukman el-Reşidi, 9 Haziran 2021 tarihinde Haş-di Şaabi 30. Tugay karargâhını ziyaret etti. Reşidi'nin Sami Bektaş'ın 30. Tugay Komutan Yardımcısı olarak atanmasını tebrik etmek üzere gerçekleştirdiği ziyarete Musul Kardeşlik Ocağı Başkanı Korsil Efendioğlu ve bazı önde gelen aşiret liderleri de katıldı. Komutan Yardımcısı Sami Bektaş Bey, ziyaretlerinden ötürü Reşidi ve beraberindekilere teşekkürlerini ileterek Musul vilayeti halkına hizmet edeceğini vurguladı.

Fetih Koalisyonu Musul Türkmen Milletvekili Muhtar el-Musevi, Telafer ilçesine bağlı Zummar nahiyesinden aşiret liderlerini karşıladı. Musevi, görüşmede Zummar nahiyesinde güvenlik durumları, kamu hizmetleri ve iktisadi meselelerin çözümü ve geliştirilmesi için aşiretlerin iş birliği çabasını takdir etti.⁴⁸

Türkiye Cumhuriyeti Bağdat Büyükelçisi Ali Rıza Güney'e Irak Türkmen Cephesi Başkan Yardımcısı Heytem Haşim Muhtaroglu tarafından ziyaret gerçekleştirildi. Muhtaroglu yeni görev yeri Bağdat olan Büyükelçi Güney'e hem atanması hem de Türkmenler başta olmak üzere Iraklılarla yönelik duruşundan dolayı tebrik amaçlı ziyaretinde ayrıca Tuzhurmatu ve Beyat köyü hakkında Büyükelçi'ye bilgi sunumunda bulundu. Görüşme de ilaveten Büyükelçi Güney en yakın vakitte Tuzhurmatu ilçesini ziyaret etme sözü verdi.⁴⁹

Birleşik Irak Türkmenleri Cephesi Listesi 10 Ekim'de gerçekleşecek seçimlere dair olağan toplantısını Türkmen Karar Partisi merkezinde gerçekleştirdi. Irak Türkmen Cephesi lideri Hasan Turan başkanlığındaki toplantıda Türkmen seçmenlerin seçimlere katılımını teşvik etmek için başvurulacak stratejiler değerlendirildi. Türkmen haklarının seçim sonrasında ve gelecek hükûmette güvence altına alınabilmesi için Türkmen seçmenin 10 Ekim'de yoğun katılım göstermesinin önemi vurgulandı. Irak Türkmenleri Cephesi Listesi'ni temsilen yetkili Sinan Terzi, düzenlenen toplantının içeriğine dair Türkmeneli televizyonuna açıklamalarda bulundu.⁵⁰

Erbil'de, Türkmen hakları konulu kapsamlı bir çalıştay gerçekleştirildi. Çalıştaya katılan isimler arasında IKBY Etnik ve Dinî Oluşumlardan Sorumlu Bakan Aydın Maruf ve IKBY Meclisi Sekreteri Muna Kahveci dışında birçok Türkmen milletvekili ve diğer siyasi partilerden temsilcilerin yanı sıra hukukçular ve eğitimciler de katılım gösterdi. Yaklaşan seçimler bağlamında Türkmen partilerinin bir araya gelme kararının altı çizilirken, anayasa çalışmalarında ve hazırlık sürecinde Türkmen nüfusunda da dâhil olması üzerine çaba sarf ettiklerini belirten Maruf, tüm Türkmen partilerinin taleplerinin Anayasa Hazırlık Komisyonuna iletileceğini açıkladı. Kahveci ise yaptığı açıklamada, Türkmenlerin millî menfaatini gözetmek ve iş birliğini sağlamak için bu çalıştaya benzer toplantıların sürekli düzenlediğini hatırlatarak

48 <https://www.facebook.com/itc.musul/posts/3728240703947766>

49 <https://www.turkmenelitv.com/haberler/turkmeneli/item/34772-muhtaroglu-bagdat-ta-turkiye-nin-bagdat-buyukelcisi-ali-riza-guney-ile-gorustu.html>

50 <http://www.turkmenelihatber.net/turkmeneli/item/22144-birlesik-irak-turkmenleri-cephesi-listesi-kerkuk-te-toplanti-duzenledi.html>

katılımcıların Anayasa'da Türkmenlerin haklarını tespit etme amacıyla görüş alışverişinde bulunduklarını söyledi. Katılımcılardan ITC Erbil Milletvekili İmdat Bilal ise IKBY bünyesindeki başkanlık, hükûmet, meclis, yargı gibi kamu kurum ve kuruluşlarında Türkmenlerin temsiliyetinin anayasa ile güvence altına alınması gerekliliğini ifade etti. Türkmenlerin Irak genelinde üçüncü, IKBY özelinde ise ikinci büyük millet olduğunu hatırlatan İmdat Bilal açıklamalarına şu sözlerle devam etti: "Bu bölgede (IKBY'de) Kürtçeden sonra Türkmenlerin ikinci [resmî] dil olmasını arzuluyoruz ve bunun için de çalışıyoruz."⁵¹

• Güvenlik

Kerkük'te terör örgütü IŞİD'in yüksek gerilim hatlarına saldırısı şehirde 10 saatlik elektrik kesintisine sebep oldu. Kerkük Polis Müdürlüğü saldırının uzaktan kumandalı patlayıcılarla gerçekleştirildiğini ve kullanılamaz hâle gelen gerilim hatlarının onarımı için tesise ekipler gönderildiğini açıkladı.⁵²

Yüksek gerilim hatlarına düzenlenen saldırının ardından, 11 Haziran Cuma günü Irak Güvenlik Güçleri Kerkük'te terör örgütü IŞİD tarafından saldırı düzenleneceğine dair aldığı istihbarat üzerine alarma geçti. Irak Federal Polis güçlerine bağlı 8. Bölük Kerkük'ün merkez ilçesinde, Peşmerge güçleri ise Dibis ilçesinde teyakkuza geçti. Baghdad Today haber ajansına konuşan güvenlik kaynakları IŞİD militanlarının Havice ve Dakuk ilçelerinden hareket ederek Kerkük vilayetinde terör eylemi düzenlemek istediği yönünde bilgilere sahip olduklarını açıkladı. Bahsi geçen kaynaklar aynı zamanda Irak Güvenlik Güçleri ile Peşmerge'nin koordine biçimde çalıştığını söyledi.⁵³

Kerkük vilayetine bağlı Havice ilçesinde konuşlu olan ve Türkmen Tugayı olarak bilinen 56. Haşdi Şaabi Tugayı'nın, Haşdi Şaabi güçlerinin Bağdat'ta düzenleyeceği askerî geçiş törenine katılacağı bildirildi. Hâlihazırda 56. Tugay'a bünyesindeki Haşdi Şaabi mensuplarının askerî geçiş törenine katılmak için eğitimlerine devam ettiği bildirildi.⁵⁴

• Sağlık ve Sosyal Hayat

Yapımcılığı Ors şirketi tarafından üstlenilen ilk tamamen Türkmençe film "Şehit" vizyona girdi. Çekimlerden sonra Arapçaya da çevirisi yapılan filmin yönetmenliğini Ahmet Rezzak, senaristliğini ise Ahmet Adnan yapmıştır. Ana karakterleri Vildan Kasap, Ayla Aksu, Ahmet İrfan Demirci, Yunus Rezzak gibi isimlerin canlandığı film Irak'ta Türkmen şehit ailelerinin sorunlarını beyaz perdeye taşıyan bir yapıt olmasıyla önemli bir noktaya parmak basıyor.⁵⁵

51 <https://www.turkmenelitv.com/haberler/turkmeneli/item/34767-erbil-de-turkmenlerin-ikby-anayasasi-ndaki-haklarini-ele-alan-calistay-duzenlendi.html>

52 <http://www.turkmenelihatber.net/turkmeneli/item/22151-deas-kerkuk-te-elektrik-hatlarina-saldiri-duzenledi.html>

53 <https://baghdadtoday.news/ar/news/155998/A>

54 <https://ninanews.com/Website/News/Details?Key=909176>

55 <http://www.kerkukgazetesi.com/ilk-turkmen-filmi/>

■ IKBY GÜNDEMİ

• Siyaset

IKBY Başkanı Neçirvan Barzani, resmî temaslara bulunmak üzere 11 Haziran Cuma günü Birleşik Arap Emirlikleri'ne (BAE) gitmiştir. Barzani ziyareti, Abu Dabi Veliht Prensi Şeyh Muhammed bin Zayed resmî daveti üzerine gerçekleştirilmiştir. Neçirvan Barzani, Abu Dabi el-Batin Havalimanı'nda Devlet Bakanı Ahmed Ali el-Sayîğ, Irak Abu Dabi Büyükelçisi Muzher el-Cuburi ve Birleşik Arap Emirlikleri Erbil Başkonsolosu Ahmed İbrahim el-Zaher tarafından resmî törenle karşılanmıştır. Başkan Barzani'nin karşılanmasında el-Batin Havalimanı'na çıkan yolların IKBY bayraklarıyla donatılması dikkat çekmiştir. Ziyaret kapsamında IKBY Başkanı cumartesi günü Abu Dabi Veliht Prensi Şeyh Muhammed bin Zayid ile bir araya gelmiştir. Görüşmede, IKBY ile BAE arasındaki ilişkilerin güçlendirilmesinin yanı sıra Erbil ile Bağdat ilişkilerinde BAE'nin desteği ve bölgedeki son gelişmeler konuşulmuştur. Ayrıca iki lider IKBY ile BAE arasında yeni ortak çalışma alanlarının istişare edilmesi konularında görüş alışverişinde bulunmuştur. Aynı günde Barzani, Irak'ın Abu Dabi Büyükelçiliğini ziyaret ederek, Büyükelçi Muzafar Cuburi ve büyükelçilik çalışanlarıyla bir araya gelmiştir. BAE, Türkiye, İran ve Çin'den sonra IKBY ile en fazla ticari ilişkilere sahip olan ülke konumundadır. IKBY ile BAE arasında yıllık ticaret hacmi 1 milyar dolar civarında seyretmektedir. Bu miktar, IKBY'nin Körfez ülkeleri ile gerçekleştirdiği ticari ilişkilerin yüzde 30'una denk gelmektedir. BAE menşeli 120 şirket IKBY'de faaliyette bulunmaktadır. Bu şirketler şimdiye kadar IKBY'de 3 milyar 310 milyon dolar civarında üretimde bulunmuşlardır.⁵⁶

Goran Hareketi üyesi bir grup, partinin kurucu Nevşirvan Mustafa'nın çizgisinden çıktığını iddia eden ortak bir açıklama yayımlayarak topluca istifa etmiştir. 65 ismin imzaladığı ortak açıklamada, "Kürdistan Demokrat Partisi (KDP) ve Kürdistan Yurtseverler Birliği (KYB), 30 yıllık iktidarları döneminde Goran Hareketi kadar halkı ümitsizliğe itmemiştir" ifadeleri yer almıştır. Partinin hükûmete katılarak samimi kadroları ve taraftarlarının "eleştirileri dinlemediğine" vurgusuna yer verilen açıklamada, "Nevşirvan Mustafa hayatını kaybettikten sonra Goran yetkilileri planlı bir şekilde hareketi çizgisinden uzaklaştırarak şirketlerinin dükkânı hâline getirmek istemişlerdir" ifadelerine yer verilmiştir. Açıklamada, hükûmete ortak olan hareketin reform çalışmalarına katıldığı ancak buna rağmen bazı yöneticilerin hâlâ "yolsuzluklara karşı sessiz kaldığı" belirtilmiştir.⁵⁷

IKBY Başbakanı Mesrur Barzani, beraberindeki bir heyetle birlikte resmî bir ziyaret kapsamında Belçika'nın başkenti Brüksel'e gitmiştir. Çarşamba günü Brüksel'e giden Başbakan, Belçika Başbakanı Alexander De Croo ile bir araya gelmiştir. IKBY, Irak ve bölge güvenliğinin önündeki engellerin konuşulduğu görüşmede, Barzani ve Wilmes konuyla ilgili iletişim ve koordinasyonu sürdürmenin önemine vurgu yapmıştır. Covid-19 salgınıyla mücadele ve

56 | rudaw.net | سیاست، نابوری و بازگانی مزارمکانی کۆبوننهوهی... | رووداو، نێت

57 | nasnews.com | گۆران لاسەر دهمستلهکارکشانهوهی بهرپرسانی له ههولیز روونکردنهوه دعات

aşılama sürecinin de ele alındığı görüşmede Başbakan, Belçika Başbakan Yardımcısı'ndan Avrupa Birliği (AB) yoluyla IKB'Y'deki sığınmacılara destek olunması çağrısında bulunmuştur. Aynı ziyarette Başbakan Mesrur Barzani, Flaman Bölgesi Başbakanı Jan Jambon'la bir görüşme gerçekleştirmiştir. IKB'Y ile Flaman Bölgesi arasındaki ilişkilerin ele alındığı görüşmede Jambon, IKB'Y ile ilişkilerden memnuniyet duyduğunu ifade etmiştir. Jambon ayrıca, IKB'Y ile iş birliğine hazır olduklarını belirtmiştir. Başbakan Mesrur Barzani ise IKB'Y'nin reform programlarından bahsederek, özellikle de gelir kaynaklarının çeşitlendirilmesi konusuna öncelik verildiğini söylemiştir. Yerli ve yabancı yatırımların gelişmesine önem verdiklerini kaydeden Barzani, ekonomik alt yapının gelişmesinde Avrupa ülkelerinin tecrübelerinden istifade etmek istediklerini dile getirmiştir. Görüşmede, Erbil ile Bağdat arasındaki ilişkiler, IŞİD'e karşı mücadelede peşmergeye desteğin devam etmesinin önemi ve birtakım konular da ele alınmıştır. Başbakan Mesrur Barzani'nin heyetinde Planlama Bakanı Dara Reşid ve Dış İlişkiler Ofisi Sorumlusu Sefin Dizayi de yer almıştır.⁵⁸

Belçika'daki temaslarının ardından Atina'ya geçen Mesrur Barzani ve beraberindeki heyet, cumartesi günü Yunanistan Başbakanı Kiriakos Miçotakis ile görüşmüştür. Başbakanlıktan yapılan açıklamaya göre, görüşmede Erbil ile Atina arasındaki ilişkilerin geliştirilmesi, Irak ve bölgedeki son gelişmeler ele alınmıştır. Başbakan Barzani, IKB'Y'nin Yunanistan ile özellikle ekonomik yatırım ve ticaret alanlarında ilişkilerini daha da geliştirme arzusunu dile getirmiştir. Miçotakis ise, IKB'Y heyetinin ziyaretinden duyduğu memnuniyeti dile getirmiş, ülkesinin IKB'Y ile her alanda ilişkileri geliştirmeye hazır olduğunu ifade ederek yakın bir zamanda Yunan hükûmeti ve yatırımcılardan oluşan üst düzey bir heyet ile Irak'ı ve IKB'Y'yi ziyaret edeceğini ifade etmiştir.⁵⁹

KYB Eş Başkanı Bafel Talabani, 6 Haziran Pazar günü Bağdat'ı ziyaret ederek geniş kapsamlı görüşmeler yapmıştır. 3 gün süren ziyaretin ilk gününde Talabani, Irak Cumhurbaşkanı Berham Salih, Başbakan Mustafa el-Kazimi, Kanun Koalisyonu Lideri Nuri el-Maliki, Nasr Koalisyonu Haydar el-Abadi, Hikme Akımı lideri Ammar el-Hekim ve Fetih Koalisyonu Başkanı Hadi el-Amiri ile görüşmüştür.⁶⁰ Görüşmelerde Erbil ile Bağdat ilişkileri, bütçe yasasının uygulanması, tartışmalı bölgelerin güvenlik statüsü, ekim ayında yapılması planlanan erken seçimler ve koalisyon olanakları masaya yatırılmıştır. Fetih Koalisyonu Sözcüsü Ahmed Ezedi, KYB Eş Başkanı'nın ziyaretinin önemli olduğunu vurgulayarak tarafların koalisyon kurma girişimleri kapsamında bir araya geldiğini belirtmiştir. Öte yandan Kanun Koalisyonu liderlerinden Abbas Beyati, KYB'nin koalisyona yakın olduğunu betimleyerek KYB ile seçimden sonra yeni bir koalisyon kurulmasının mümkün olduğunu dile getirmiştir.⁶¹ Ziyaretin ikinci gününde Talabani, Birleşmiş Milletler (BM) Irak Yardım Misyonu (UNAMI) Temsilcisi Jeani-

58 Başbakan Mesrur Barzani, Flaman Bölgesi... | Rudaw.net

59 Başbakan Barzani ile Yunanistan Başbakanı... | Rudaw.net

60 İpatoramayı دیدار و گفتوگوانی بافل تالعبانی لمگمل بالیوزانی ولاتان له بهغداد Esta Media Network

61 İپاتورامayı دیدار و گفتوگوانی بافل تالعبانی لمگمل بهرپرسه حوكمی و حزبیهكانی عیراق Esta Media Network

ne Hennis-Plasschaert, ABD Bağdat Büyükelçisi, İran Büyükelçisi, Rusya Büyükelçisi, Çin Cumhuriyeti Büyükelçisi, İngiltere Dışişleri Bakanı ve diplomatlarla ayrı ayrı bir araya gelmiştir.⁶² Ziyaretin üçüncü gününde Talabani, Irak Parlamentosu Başkanı Muhammed el-Halbusi, Sünnilerin etkin bir lideri ve el-Azm Koalisyonu Başkanı Hamis Hancar ile görüşmüştür.⁶³ Talabani'nin Sadr Akımı temsilcileriyle görüşmemesi dikkat çekerken, bu durumun Sadr Akımı ve KDP arasında gizli bir strateji ittifak kurulduğuna işaret ettiğini söylemek mümkündür.

• Ekonomi

IKBY'de mazot fiyatlarında artış gözlemlenmiştir. IKBY mazot istasyonlarında mazot fiyatı 600 dinardan 750 dinara yükseldiğini bildirilmiştir. IKBY Parlamentosu Doğal Kaynaklar Komisyonu Başkanı Ali Hama Salih, hükûmetin piyasada petrol ve mazot işlerini bıraktığını ve bu sektörün tüccarlar tarafından yönetildiğini açıklamıştır. Salih, "tüccarların keyfine göre her ay mazot fiyatlarını yükseltebileceğini" dile getirmiştir.⁶⁴

IKBY Yüksek Müzakere Heyeti Bağdat'ı ziyaret etmiştir. Pazartesi günü gerçekleştirilen ziyarette IKBY'nin petrol üretiminde harcamaları dosyası ile petrol dışında IKBY'nin gelir raporunun Bağdat'a teslim verildiğini bildirilmiştir. Bu ziyaret, 2021 Irak Bütçe Yasası'nda ayrılan IKBY'nin payının uygulanması için yapılmıştır. Müzakereden sorumlu Halid Şivani, Bağdat tarafından yakın zamanda IKBY bütçe payı gönderilmeyeceğini belirterek Irak Maliye Bakanlığı tarafından IKBY bütçe payına engel koyulduğunu açıklamıştır.⁶⁵ Irak Maliye Bakanı Ali Allavi'nin "2021 Irak Bütçe Yasası uygulanırsa Bağdat, Erbil'e hiç para gönderemeyecek, hatta IKBY merkezi hükûmete aylık 100 milyar dolar vermek zorunda kalacak" sözlerini aktarmıştır. Konu ile ilgili konuşan bir yetkili, Irak Maliye Bakanlığının sahip olduğu gelirlere göre bütçe dağıtılacağı açıklamasında bulunmuştur.⁶⁶

• Güvenlik

KYB Eş Başkanı Lahur Cengi, partisinin vekâlet savaşına çekilmesine izin vermeyeceğini belirtmiştir. KYB Süleymaniye Teşkilatı ile toplantı yapan Cengi "KYB'nin vekâlet savaşına katılması yerine barış sürecinin bir unsuru olacağını" söylemiştir. Cengi, KYB'nin taraflara karşı vekâlet savaşı açmayacağını vurgulayarak son günlerde meydana gelen KDP ile PKK arasındaki gerilimi vekâlet savaşı olarak betimlemiştir.⁶⁷

62 | بافل تالعباني: دهنيت هموموان پیکهوه قهواره، همریم بیاریزین Esta Media Network

63 | بافل تالعباني پیشنیازی دیالوگی نیشتمانیی سرچهم لایمکان دمکات Esta Media Network

64 | https://drawmedia.net/page_detail?smart-id=8494

65 | <https://www.rudaw.net/sorani/business/070620215>

66 | https://drawmedia.net/page_detail?smart-id=8532

67 | <https://nasnews.com/kurd/view.php?cat=28781>

• Sağlık ve Sosyal Hayat

IKBY’de yeni tip koronavirüs salgınında (Covid-19) tespit edilen toplam vaka sayısı 176 bin 162’ye yükselirken, virüs nedeniyle hayatını kaybeden kişi sayısı 4 bin 360 olarak kaydedilmiştir. Virüsü yenerek sağlığına kavuşan kişi sayısı ise 164 bin 518’e ulaşmıştır.⁶⁸

■ KÖRFEZ GÜNDEMİ

• Suudi Arabistan

Suudi Arabistan bekâr, boşanmış ya da eşi vefat etmiş kadınların artık herhangi bir erkek vasinin iznine gerek duymadan yalnız yaşayabileceklerini açıkladı. Yargı mercilerinin buna dair yasayı kaldırdığı belirtildi. Bir kadının velisinin yalnızca kadın suç işlediğinde onu rapor edebileceği söylendi. Yalnız yaşayan kadınları, artık ailelerinin bildiremeyeceği ve kadınların bu yöndeki haklarına karışamayacağı da belirtildi.⁶⁹

Veliaht Prens Muhammed bin Selman’ı da destekleyen önemli bir Suudi din adamı, Filistin’in tüm Müslümanları ilgilendiren bir mesele olduğunu söyledi. Mescid-i Haram imamı Şeyh Abdulrahman Al-Sudais ise ilk kıble ve Aksa Cami meselesinin her Müslümanın kalbinde yer alması gerektiğini belirtti. Müslümanların yaşanan olaylara arkasını dönmemesini ve en azından dualarıyla desteklemesi gerektiğini söylemiştir.⁷⁰

Bununla birlikte teknoloji iş birliği anlamında önemli bir nokta olarak, İsrail siber şirketi Quadream’ın 2019’dan beri Suudi Arabistan’a iPhone casus yazılımı sattığı İsrail medyası tarafından iddia edildi.⁷¹

Suudi Arabistan, Prens Sultan Hava Üssü’nde pek çok ülkeyle birlikte ortak hava tatbikatı düzenledi. İki haftalık Tuwaiq 2 tatbikatının ordular arası operasyonlarda uyumluluk ve iş birliği sağlamayı hedeflediği belirtildi. BAE, Umman, Ürdün ve Mısır tatbikata katılırken Kuveyt ve Bahreyn ise gözlemci olarak yerlerini aldı. Suudi Hava Kuvvetleri, Yunanistan Hava Kuvvetleri ile de Kral Faysal Hava Üssü’nde Falcon Eye 2 tatbikatını düzenledi. İki ülke arasındaki iş birliğinin askerî alanda da arttığına değinildi.⁷²

• Birleşik Arap Emirlikleri (BAE)

BAE, cuma günü yapılan oylamayla Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyine (BMGK) geçici üye olarak seçildi. 2022-2023 dönemi için düzenlenen seçimlerde BAE’nin yanı sıra Arnavutluk, Gabon, Gana ve Brezilya da yeni dönemde BMGK’da geçici üyelik hakkı kazandı. BAE

68 <https://esta.krd/71329/>

69 <https://www.middleeastmonitor.com/20210610-saudi-arabia-to-allow-women-to-live-alone-without-male-guardian/>

70 <https://www.middleeastmonitor.com/20210612-saudi-pro-mbs-cleric-palestine-main-issue-of-all-muslims/>

71 <https://www.middleeastmonitor.com/20210609-israel-cyber-firm-sells-iphone-spyware-to-saudi-arabia/>

72 <https://www.middleeastmonitor.com/20210607-saudi-hosts-joint-air-drills-with-other-arab-states/>

Asya-Pasifik grubunda Tunus'un yerini alacak. Geçici üye seçilmek için 193 üyeli genel kurul oylarının 2/3'sini almak gerekiyor. BAE yapılan seçim sonucunda 179 oy aldı.⁷³

BAE'nin insan hakları ihlalleri konusu uluslararası arenada yankı bulmaya devam etmektedir. Daha önce BAE'de tutuklanan ve bir süre hapiste tutulan İngiliz akademisyen ve Sudanlı futbol taraftarı fiziki ve psikolojik sistemli işkence gördükleri gerekçesiyle BAE'li yetkililer aleyhine İngiliz mahkemelerinde dava açmıştı. Benzeri bir dava, bir insan hakları örgütü tarafından Fransa'da açıldı. Lübnan merkezli Körfez İnsan Hakları Merkezi (The Gulf Centre for Human Rights – GCHR) içlerinde BAE İçişleri Bakanlığı Baş Müfettişi General Ahmed Nasır Al Reisi'nin de bulunduğu yetkililer ile ilgili işkence iddiasıyla dava açtı. Dava konusunun BAE'li insan hakları aktivisti Ahmed Mansur'un 2017 yılında zorla evinden alınıp 1 yıl süreyle mahkemeye çıkarılmadan hapsedildiği ve bu süre içerisinde sistematik işkenceye maruz kalması olarak bildirildi. 2018 yılında çıkarıldığı mahkemede 10 yıl hapis ve yaklaşık 273 bin dolar para cezasına çarptırılan Mansur'un yaptığı itiraz ise BAE mahkemelerince reddedilmişti.⁷⁴

Uluslararası basına yansıyan bir habere göre ABD, BAE'ye Çin ile yaptığı anlaşmalardan ayrılması için baskı yapmaktadır. Son olarak Çinli firma Huawei'den alınan ekipmanların BAE sistemlerinden önümüzdeki 4 yıl içerisinde çıkarılmasının istendiğinin ifade edildiği haberde, BAE'nin bunu yapmaması durumunda ABD ile yapılan F-35 ve insansız hava aracı satışını içeren anlaşmanın riske gireceği Washington tarafından BAE'nin ilgili makamlarına iletildiği belirtildi. İsimlerinin gizli kalması şartı ile konuşan üç kaynak bu durum karşısında BAE'nin teklifi reddetmezken, ABD'den alternatif bulmak için süre istediğini belirtti.⁷⁵

BAE'nin Asya ülkelerine yaptığı açılımın bir başka örneği geçen hafta içerisinde Türkmenistan Başbakan Yardımcısının Körfez ülkesine yaptığı ziyaret ile kendini gösterdi. Serdar Berdimukhamedov Abu Dabi ziyareti sırasında Abu Dabi Veliht Prensi Muhammed bin Zayid ile bir görüşme gerçekleştirdi. Görüşmede başka üst düzey BAE'li yetkililer de hazır bulundu.⁷⁶ Ziyaretin ertesinde Abu Dabi Kalkınma Fonu (The Abu Dhabi Fund for Development – ADFD) Türkmenistan makamlarıyla toplam değeri yaklaşık 100 milyon doları bulan yatırım anlaşmaları yapıldığını açıkladı.⁷⁷

• Katar

Katar merkezli Al Jazeera kanalı geçen hafta sistematik şekilde siber saldırılara maruz kaldığını açıkladı. Açıklamaya göre geçen hafta cumartesi ile salı günleri arasında

⁷³ <https://www.reuters.com/world/albania-brazil-gabon-ghana-uae-elected-un-security-council-2021-06-11/>

⁷⁴ <https://www.middleeasteye.net/news/uae-torture-complaint-senior-official-france-human-rights-group>

⁷⁵ <https://www.middleeastmonitor.com/20210611-uae-forced-to-juggle-china-trade-or-loose-f-35-jet-deal-with-us/>

⁷⁶ <https://www.thenationalnews.com/uae/government/sheikh-mohamed-bin-zayed-meets-deputy-prime-minister-of-turkmenistan-1.1238951>

⁷⁷ <https://www.arabnews.com/node/1875276/business-economy>

gerçekleşen ve altyapılarına yönelik erişim, bozma ve bazı haber platformlarının kontrolünü ele geçirme amaçlı bir dizi siber saldırının hedefi olan Al Jazeera bu saldırıları engellemeyi başardı. Saldırıların pazar günü tam da kanalın Arapça YouTube kanalında İsrail ile Hamas arasındaki dolaylı görüşmelerin detaylarını da içeren bir belgeselin yayımlanmasından hemen önce zirveye ulaştığı ifade edildi.⁷⁸

İsrailli Shurat HaDin sivil toplum örgütü Katarlı bankalar ve yardım kuruluşları hakkında Filistinli Hamas ve İslami Cihad örgütlerine para aktarmak suçlamasıyla yaklaşık 360 milyon dolar tutarında bir tazminat davası açtı. Hakkında dava açılan kuruluşlar arasında Qatar Charity de (Katar Hayır Kurumu) bulunmaktadır. Qatar Charity 2008 yılında İsrail’de yasa dışı topluluk olarak ilan edilmişti. İsrailli kuruluş Qatar Charity’nin Ramallah’ta bulunan ofisinin Hamas’ın Gazze’deki operasyonlarını doğrudan finanse ettiğini iddia etmektedir.⁷⁹

Katar’ın Sudan ve Mısır’ın talebi doğrultusunda Rönesans Barajı hakkında görüşmeler yapmak üzere “acil” toplantıya çağırılan Arap Birliği oturumuna ev sahipliği yapacağı açıklandı. Dışişleri bakanları seviyesinde yapılacak olan toplantının 15 Haziran’da Doha’da gerçekleştirilmesi planlanmaktadır.⁸⁰

• Yemen

Husi grup ile merkezî hükûmet güçleri arasında Marib civarında süren çatışmalar devam etmektedir. Geçen hafta Husilerin bölgeye düzenlediği füze saldırıları sonucunda en az 21 kişinin hayatını kaybettiği ve birçok yaralının bulunduğu ifade edildi. Suudi liderliğindeki Arap Koalisyonu yaptığı açıklamada Husilerin sivillerin bulunduğu bölgeyi hedef aldığını, ölü ve yaralıların arasında kadın ve çocukların da bulunduğu açıklarken, Husi sözcü saldırının sivil bölgeye değil askerî kampa yönelik düzenlendiğini ifade etti.⁸¹ Saldırı sonrası Amerikalı ve İngiliz diplomatlardan kınama mesajları gelirken, İngiltere’nin Yemen Büyükelçisi Michael Aron sivillerin hayatını tehlikeye atan saldırıların derhâl durdurulması ve Husilerin BM öncülüğünde ateşkes görüşmelerine dâhil olması çağrısında bulundu.⁸²

Öte yandan ateşkesin sağlanması için yoğunlaştırılan uluslararası diplomatik temaslar neticesinde Suudi liderliğindeki Arap Koalisyonu barışçıl bir çözüm yolunda müzakerelere fırsat vermek için hava saldırılarını durdurduğunu açıkladı.⁸³ Bazı kaynaklar ise Husilerin Sanaa Havaalanı’nın yeniden kullanılmaya açılması ihtimali üzerine havaalanında yenileme çalışmalarına başladığını ifade etti.⁸⁴

78 <https://www.reuters.com/world/middle-east/qatars-al-jazeera-network-says-it-combated-cyber-attack-2021-06-10/>

79 <https://www.middleeastmonitor.com/20210610-israel-group-sues-qatar-banks-charities-for-more-than-360m/>

80 <https://www.dohanews.co/qatar-to-hold-renaissance-dam-talks-as-egypt-fm-heads-to-doha/>

81 <https://www.reuters.com/world/middle-east/us-uk-envoys-urge-peace-yemen-after-blast-kills-least-17-2021-06-06/>

82 <https://www.middleeastmonitor.com/20210607-uk-envoy-calls-on-houthis-to-de-escalate/>

83 <https://www.aljazeera.com/news/2021/6/10/yemen-raids-halted-to-push-peace-efforts-saudi-led-coalition>

84 <https://www.reuters.com/world/middle-east/yemen-houthis-gear-up-sanaa-airport-reopening-sources-2021-06-10/>

Son olarak İran destekli Husi gruptan Merkezi hükûmetle geniş çaplı bir esir değişimi yapmak için hazır olduklarını ifade eden bir açıklama geldi. Husilere ait haber ajansına konuşan Esirler Komitesi Başkanı Abdulkadir El Murtaza Yemen eski Savunma Bakanı Mahmud Es Subeyhi, Cumhurbaşkanı Mansur Hadi'nin kardeşi ve ordu komutanı Nasır Mansur Hadi gibi önemli figürlerin de yapılacak takasa dâhil edilebileceğini ifade etti.⁸⁵

• Kuveyt

Kuveytli yazar ve TV sunucusu Fajr Al-Saeed, İsrail TV kanalına konuk olup İsrail ile normalleşmeyi desteklediğini belirtmesinin ardından sosyal medyada üzerinden büyük bir öfkeye maruz kaldı. Fajr Al-Saeed, Kuveyt'te sessiz kalan kesimin çoğunluğunun İsrail ile barışı desteklediğini söyledi.⁸⁶

Kuveyt ve Hindistan arasında iş ve yerli işçilerin istihdam edilmesine dair bir mutabakat zaptı imzalandı. Mutabakat zaptı kapsamında Hindistanlı işçilerin Kuveyt'te istihdam edilmesi ve resmî olarak korunmalarını sağlayan ibareler yer aldığı belirtildi.⁸⁷

• Umman

Umman Hava Kuvvetleri, pek çok dost ülkenin de katıldığı Suudi Arabistan'da Prens Sultan Hava Üssü'nde gerçekleşen ortak tatbikata katılım gösterdi. Ülkelerin amacının iş birliğini arttırmak, tecrübe kazanmak ve paylaşmak, taktiksel projeler geliştirmek olduğu belirtildi.⁸⁸

Umman Devlet Konseyi Başkanı Şeyh Abdülmelik bin Abdullah bin Ali Al-Halili, Yemen Dışişleri Bakanı Dr. Ahmet Awad bin Mübarek ile bir görüşme gerçekleştirdi. İkili ilişkiler, bölgedeki güncel durum, Yemen'de güvenlik, istikrar ve barış hakkında görüşüldüğü açıklandı.⁸⁹

• Bahreyn

Bahreyn'de tutuklu bulunan insan hakları aktivisti Hüseyin Barakat koronavirüs nedeniyle hayatını kaybetti. 2018 yılında 53 diğer sanık ile beraber, 138 kişinin terör örgütüne üye olmak suçlamasıyla yargılandığı mahkemede ömür boyu hapis cezasına çarptırılan Barakat 48 yaşındaydı. Barakat'ın iki doz Covid-19 aşısı olmasına rağmen 29 Mayıs'ta durumunun ağırlaşması üzerine hastaneye kaldırıldığı ve entübe edildiği bildirildi.

Bahreyn'in Jau Hapishanesi'nde mart ayında ilk koronavirüs vakasının tespit edilmesi sonrasında tutukluların aileleri cezaevi koşullarını protesto ederek mahkumların tahliye edil-

85 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/yemendeki-husiler-genis-capli-esir-degisimine-hazir-olduklarini-acikladi/2271954>

86 <https://www.middleeastmonitor.com/20210610-kuwait-anchor-the-silent-majority-support-building-ties-with-israel/>

87 <https://news.kuwaittimes.net/website/kuwait-and-india-sign-mou-on-domestic-sector-recruitment/>

88 <https://timesofoman.com/article/102493-omans-raf-participates-in-joint-exercise-with-saudi-arabia>

89 <https://timesofoman.com/article/102377-state-council-chairman-receives-yemeni-foreign-affairs-minister>

mesi için gösteriler düzenliyordu. Çeşitli insan hakları örgütleri de Bahreynli makamlara bu yönde çağrılarda bulunmaktaydı.⁹⁰ Barakat'ın hayatını kaybetmesi sonrasında ise Di-ah köyünde yüzlerce insan protesto yürüyüşü gerçekleştirdi. Göstericilerin Bahreyn Kralı Hamed bin İsa el Halife'yi Barakat'ın ölümünden sorumlu tutan sloganlar attığı belirtildi. Kimi göstericilerin de "özgür ve şerefli şehit Barakat galip geldi" yazılı pankartlar taşıdığı ifade edildi.⁹¹

■ KUZAY AFRIKA GÜNDEMİ

• Mısır

Mısır Dışişleri Bakanı Samih Şukri, ulusal çıkarları elde etmek ve Arap ülkeleriyle bağları güçlendirmek için ülkesinin Katar ile eski defterleri kapatmaya çalıştığını belirtti. Şukri, "Katar ile geçmişe ait sayfayı; ilişkilerin normal seyrine dönmesi, ulusal çıkarların elde edilmesi ve kardeş Arap ülkeleriyle bağları güçlendirmek için kapatmak istiyoruz" dedi.⁹²

Filistinli liderler, Hamas lideri İsmail Haniyye ve Fetih partisinden bir delegasyon, Mısırlı yetkililerle ayrı ayrı görüşmek üzere Kahire ziyaret gerçekleştirdiler. Grupların, Mısırlı yetkililerle İsrail'le olan ateşkesi sağlamlaştırmak için görüştükleri aktarıldı. Grupların en erken gelecek hafta olması planlanan Filistinli gruplar toplantısından önce Kahire'ye gelmesinin Mısır'ın daveti üzerine gerçekleştiği aktarıldı.⁹³

Mısır Dışişleri Bakanı Samih Şukri ve Su Kaynakları ve Sulama Bakanı Muhamed Abdel Ati, Sudan'a bir ziyaret gerçekleştirdi. Ziyarette ikili ilişkiler ve Etiyopya'nın Rönesans Barajı gibi konuların görüşüldüğü aktarıldı. Bu ziyaret, Şukri'nin bu sene başından itibaren Sudan'a üçüncü ziyareti olmuş oldu.⁹⁴

• Libya

Libya Başkanlık Konseyi Başkanı Muhammed el-Menfi, Türkiye ile ülkesi arasındaki köklü tarihî ilişkilerin olduğunu belirterek, Ankara ile iş birliği fırsatlarının ve ikili ilişkilerin geliştirilmesinin önemli olduğunu vurguladı. Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu başkanlığındaki heyetle başkent Trablus'ta bir araya gelen Menfi'nin, görüşmede Türkiye ile ülkesi arasındaki tarihî ilişkilerin derinliğine dikkati çektiği kaydedildi.⁹⁵

90 <https://www.reuters.com/world/middle-east/bahrain-political-prisoner-dies-covid-19-activists-say-2021-06-09/>

91 <https://www.aljazeera.com/news/2021/6/10/hundreds-hold-rare-protest-in-bahrain-after-prisoners-death>

92 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/misir-disisleri-bakani-sukri-misir-katar-ile-eski-defterleri-kapatmaya-calisiyor/2272140>

93 <https://www.reuters.com/world/middle-east/hamas-chief-egypt-talks-ahead-planned-meeting-palestinian-factions-2021-06-08/>

94 <https://www.middleeastmonitor.com/20210610-egypt-delegation-visits-sudan-to-discuss-ethiopias-renaisance-dam/>

95 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/libya-baskanlik-konseyi-baskani-menfi-turkiye-ile-iliskileri-gelistirmenin-onemli-oldugunu-vurguladi-/2271869>

Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu başkanlığındaki heyet, Libya Millî Birlik Hükûmeti (MBH) Başbakanı Abdulhamid Dibeybe ve Libya Başkanlık Konseyi Üyeleri Abdullah El-Lafi ve Musa El-Koni ile görüşme yaptı. Bakan Çavuşoğlu, görüşmeye ilişkin sosyal medya hesabından yaptığı paylaşımda, “Libya Millî Birlik Hükûmeti (MBH) Başbakanı Abdülhamid Dibeybe ile görüştük. 2. Berlin Konferansı öncesi MBH’ye desteğimizi vurguladık. Güvenli, istikrarlı ve müreffeh Libya için iş birliğimiz sürecektir” ifadesini kullandı.⁹⁶

Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanı Fahrettin Altun, NATO zirvesi öncesi Libya’ya gerçekleştirdikleri ziyaret kapsamında, Libya’nın birliği, barış ve huzuru için kayda değer görüşmeler yaptıklarını bildirdi. Libya’da İletişim ve Siyasi İşlerden Sorumlu Devlet Bakanı Ammar El-Lafi ile de bir araya geldiklerini belirten Altun, şunları kaydetti: “Kendisiyle medya iletişim alanındaki iş birliğimizi derinleştirmeye yönelik baş başa verimli bir görüşme gerçekleştirdik. Türkiye, Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan’ın liderliğinde bölgesinde etkin, muteber ve güçlü bir aktör olarak varlık göstermeye, bölgesel ve küresel barış ve huzura katkı sunmaya devam edecektir.”⁹⁷

Libya Devlet Yüksek Konseyi (DYK) Başkanı Halid el-Mişri, ülkenin doğusundaki gayrimeşru silahlı güçlerin lideri Halife Hafter’in çifte vatandaşlığı nedeniyle devlet başkanlığına aday olamayacağı için anayasa referandumunu engellediğini söyledi. Seçimlerin belirlenen tarihte yapılması kararına bağlı olduklarını vurgulayan Mişri, “Yerel ve uluslararası tarafları, sonuçları tüm taraflarca kabul edilecek adil seçimlerin yapılabilmesi için sorumluluklarını yerine getirmeye çağırıyoruz” dedi. Hafter’in ABD vatandaşlığı da bulunmakta.⁹⁸

• Tunus

Kartaca Sarayı’nda Başbakan Hişam el-Meşişi ve Adalet Bakan Vekili Hüsnâ bin Süleyman’ı kabul eden Cumhurbaşkanı Said, Tunus Cumhurbaşkanlığı’nın Facebook sayfasından yapılan videolu paylaşımda açıklamalarda bulundu. Tunus’un içinde bulunduğu durumun “daha önce yaşanmadığını” ve “çok kritik” günler geçirdiğini belirten Said, “perde arkasında faaliyet gösteren ve çıkarlarına göre konum değiştiren lobiler nedeniyle tehlike altında olduğunu” ifade etti. Said ülkede yaşananların Tunus devleti için büyük bir tehlike arz ettiğini vurgulayarak, “Kimlerin gücünü korumak için sokakları karıştırdığını ve krizler çıkardığını biliyorum” dedi.⁹⁹

Tunus Cumhurbaşkanlığı’ndan yapılan yazılı açıklamaya göre, Cumhurbaşkanı Said, Kartaca Sarayı’nda Tunus Genel Çalışma Birliği Genel Başkanı Nureddin et-Tabbubi’yi kabul etti.

⁹⁶ <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/disisleri-bakani-cavusoglu-libya-basbakani-dibeybe-ve-baskanlik-konseyi-uyeleri-ile-gorustu/2271728>

⁹⁷ <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/cumhurbaskanligi-iletisim-baskani-altun-libyanin-birligi-baris-ve-huzuru-icin-kayda-deger-gorusmeler-yaptik/2271825>

⁹⁸ <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/misri-abd-vatandasi-hafter-devlet-baskani-olamayacagi-icin-anayasa-referandumunu-engelliyor/2267734>

⁹⁹ <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/tunus-cumhurbaskani-said-ulkenin-lobiler-nedeniyle-tehlike-altinda-oldugu-uyarisini-yapti/2271507>

Ülkedeki siyasi kriz ve bundan çıkış yollarının ele alındığı görüşmede Said, siyasi diyaloga açık olduğunu belirtti ancak haklarında yolsuzluk şüphesi bulunan kişilerle diyalog kurulmayacağına sözlerine ekledi.¹⁰⁰

Tunus'taki Nahda Hareketi, lideri ve aynı zamanda Meclis Başkanı olan Raşid el-Gannuşî'nin hayatına yönelik suikast tehdidi konusunda uyarıda bulundu. Hareketten yapılan yazılı açıklamada, Gannuşî'nin güvenliğine yönelik "ciddi tehditlere" karşı uyarıda bulunularak, güvenlik güçlerinin Gannuşî'yi suikastını öngören bir terör tehdidi hakkında bilgilendirdiği aktarıldı.¹⁰¹

Tunus'un Kalbi Partisi Lideri Karvi, tutukluk hâlini protesto için günlerdir devam ettiği açlık grevi sonrasında sağlık durumunun kötüye gitmesi üzerine hastaneye kaldırıldı. Tunus'un Kalbi Partisi Lideri Nebil el-Karvî'nin resmî Facebook sayfasında yapılan paylaşımda, Karvî'nin açlık grevi ve oturma eylemi yaptığı Yolsuzlukla Mücadele Yargı Kurulunun mali yargı binası önüne gelen bir ambulansla en yakın hastanelerden birine nakledildiği görüntülerine yer verildi. Tunus resmî makamlarından, Karvî'nin partisinden ya da Karvî'nin avukatı Nezih es-Suveyi tarafından hastaneye kaldırılan Karvî'nin sağlık durumu hakkında henüz bir açıklama yapılmadı.¹⁰²

• Cezayir

Cezayir'de Ulusal Halk Meclisindeki 407 temsilciyi seçmek üzere yapılan genel seçimde, 24 milyondan fazla kayıtlı seçmenin yüzde 30,2'si oy kullandı.¹⁰³

Cezayir Cumhurbaşkanı Abdelmecid Tebbun, ülkede bugün gerçekleştirilen genel seçim sonuçları ne olursa olsun demokrasiye uygun kararlar alacağını söyledi. Tebbun, başkent Cezayir'de oy kullandıktan sonra düzenlediği basın toplantısında, milletvekili seçimlerine katılım oranı konusunda iyimser olduğunu belirtti.¹⁰⁴ Seçimleri boykot edenlerin kendi tutumlarında özgür olduklarını kaydeden Tebbun, hükûmeti kurarken seçim sonuçlarına saygı göstereceğini belirtti.

Cumhurbaşkanlığından yapılan yazılı açıklamaya göre Tebbun, Libya Başkanlık Konseyi Başkan Yardımcıları Musa el-Koni ve Abdullah el-Lafi'yi kabul etti. Cezayir'in Libyalı kardeşlere ülkelerinin egemenliğini ve birliğini koruyacak şekilde yeniden inşasında desteğinin sınırsız olduğunu teyit eden Tebbun, "Cezayir'in Libyalı kardeşlerinin talebine yanıt olarak ulusal uzlaşma görüşmelerine ev sahipliği yapmaya hazır olduğunu" belirtti.¹⁰⁵

100 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/tunus-cumhurbaskani-said-ulkedeki-siyasi-krizin-cozumu-icin-diyaloga-acigiz/2271149>

101 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/tunustaki-nahda-lideri-gannusiye-yonelik-suikast-tehdidi-konusunda-uyarida-bulundu/2270109>

102 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/aclik-grevindeki-tunusun-kalbi-partisi-lideri-karvi-hastaneye-kaldirildi/2267218>

103 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/cezayirdeki-secimde-24-milyondan-fazla-kayitli-secmenden-yuzde-30-2si-oy-kullandi/2271917>

104 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/cezayir-cumhurbaskani-tebbun-secim-sonuclari-ne-olursa-olsun-demokrasiye-uygun-kararlar-alacagiz/2271531>

105 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/cezayir-libyanin-uzlasi-gorusmelerine-ev-sahipligi-yapmaya-haziriz/2268974>

Cezayir Cumhurbaşkanlığı, Tebbun'un Katar merkezli Al Jazeera televizyon kanalına verdiği röportajdan yaptığı alıntıları yayımladı. Tebbun röportajında, Cezayir makamlarının aşırı İslamcı akımlar olarak kabul ettiği gruplara işaret ederek, "Cezayir, geri dönüşü olmaksızın ideolojik İslam'dan kurtulmuştur" ifadelerini kullandı. Ülkesindeki İslamcı akımlara ilişkin Tebbun, "Cezayir'deki İslami akım, diğer ülkelerden farklı" dedi. Fransız Le Point dergisine verdiği röportajda Tebbun, İslamcılarının yönetime gelmesi ihtimaline dair kendisine sorulan soruya, «Ülkenin kalkınma ve gelişmesine engel olmayan siyasal İslam beni rahatsız etmez» şeklinde cevap vermişti. Geçen yüzyılın sonlarında ülkenin karşı karşıya kaldığı şiddete ilişkin Tebbun, "Cezayir'de 90'larda işte bu ideolojiler kendini dayatmaya çalışmıştı ancak artık ülkede bunların varlığı söz konusu değil" ifadelerine yer vermişti.¹⁰⁶

• Fas

Fas Meclisi, Rabat ve Madrid yönetimleri arasındaki göçmen krizine Avrupa Parlamentosunun (AP) müdahil olmasına tepki gösterdi. AP, Fas yönetiminin sınır kontrolünü bırakması sonucu 17-19 Mayıs tarihlerinde çoğu 18 yaş altı 8 binden fazla düzensiz göçmenin yüzerek ya da yürüyerek İspanya'ya geçmesi konusunda dün bir karar yayımladı. AP'nin kararında "Fas'ın İspanya idaresindeki Ceuta (Sebte) şehrine göç krizinde reşit olmayanları kullanması" reddedildi. Fas Meclisi de söz konusu kararın ardından yayımladığı yazılı açıklamayla, AP'nin Fas ile İspanya arasındaki krize müdahil olmasını kınadı.¹⁰⁷

Normalleşmeye Karşı Filistin'e Destek platformu aktivistleri, İsrail'in Doğu Kudüs, Gazze ve Batı Şeria'daki saldırılarına tepki olarak İsrail'in Fas'taki diplomatik misyon şefi David Govrin'in ziyaret ettiği yerlerde temizlik yapıp fotoğrafları sosyal medyadan paylaştı. Protestocuların Tayyip Midmad, Muhammed el-Caferi ve Ebu eş-Şita, başkent Rabat'ta bulunan tarihi Hassan Camisi'ni ziyaret eden Govrin'in bulunduğu yerlerde temizlik yaptı.¹⁰⁸

Fas Dışişleri Bakanlığı yaptığı açıklamada 15 Haziran ile beraber havaalanlarının uluslararası yolcu trafiğine yeniden açılacağını duyurdu. Bakanlık bütün yolcuların aşı olmuş olması yahut PCR testinin negatif çıkması durumunda kabul edileceklerini belirtti.¹⁰⁹

¹⁰⁶ <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/cezayir-cumhurbaskani-tebbun-cezayirdeki-islami-akim-diger-ulkelerden-farkli/2267532>

¹⁰⁷ <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/fas-meclisinden-istanbul-ile-yasanan-gocmen-krizine-mudahil-olan-avrupa-parlamentosuna-kinama/2270712>

¹⁰⁸ <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/israilin-fastaki-diplomatik-misyon-sefi-ziyaret-ettigi-yerler-temizlenerek-protesto-edildi/2269302>

¹⁰⁹ <https://cyprus-mail.com/2021/06/07/morocco-to-reopen-airports-on-june-15-vaccination-or-test-certificate-needed/>

ENERJİ GÜNDEMİ

• Dünya Geneli

Uluslararası Enerji Ajansı (IEA) raporuna göre, 2050 yılına kadar dünya genelinde sıfır karbon salınımına ulaşılması hâlinde petrol ve doğal gazda yeni yatırım yapılmasına ihtiyaç kalmayacağı açıklandı. Bununla beraber OPEC+ liderleri konumunda olan Rusya ve Suudi Arabistan'ın doğal gaz ve petrol yatırımlarını arttıramaması durumunda bir küresel petrol arz krizi çıkabileceğini de belirtildi.¹¹⁰

ABD'li özel yatırım şirketi Black Rock'a ait Global Energy & Power Infrastructure (GEPIF) ile Yunanistan merkezli LNG taşıyıcı operatörü GasLog arasında 552 milyon USD değerinde bir satın alım anlaşması imzalandığı açıklandı. Bu sayede GEPIF'in sahip olduğu hissenin yaklaşık olarak %45 olduğu da bildirildi.¹¹¹

İsviçre merkezli Vitol ve Singapur merkezli Mercantile&Maritime Energy'nin, Rus Rosneft'in Kuzey Kutup dairesinde bulunan Vostok Oil projesinin %5'lik hissesini satın almak için bir ön anlaşma imzaladığı açıklandı. Ocak 2021'de aynı projenin %10'luk hissesi ise yine Singapur merkezli Trafigura şirketine satılmıştı.¹¹²

Rus Lukoil, Kazakistan'ın KazMunayGas (KMG) şirketi ile Kazakistan Hazar Denizi kıyısında-ki Al-Farabi offshore sahasını karbon kaynaklarını araştırmak ve geliştirmek için Al-Farabi Operating LLP'nin %49,99 hissesini satın almak için satış ve satın alma (SPA) anlaşması imzalandığını açıkladı. KMG'nin hissesinin %50,01 olacağı da bildirildi. Lukoil verilerine göre Al-Farabi offshore sahasında geri kazanılabilir kaynakların tahmini olarak 15,1 milyon ton olduğu belirtildi.¹¹³

Rusya ve Almanya arasında inşa edilen North Stream II doğal gaz boru hattının birinci kısmının tamamlanmasının ardından Almanya'ya ilk doğal gaz sevkiyatının başladığı açıklandı. Hattın ikinci kısmını oluşturan offshore kısmının çalışmalarının ise hâlâ devam ettiği bildirildi.¹¹⁴

Rusya yakın zamanda uzaya fırlatmaya hazırlandığı yüksek çözünürlüklü kamera içeren Kanopus V uydusunun sağladığı çeşitli hizmetlerin İran'a da sunulabileceği iddia edildi. İran'ın uydu sayesinde Basra Körfezindeki petrol rafinerileri, İsrail askerî üslerini ve Irak'ta bulunan ABD askerlerinin hareketlilikleri izleyebileceği de iddia edildi.¹¹⁵

¹¹⁰ <https://www.rt.com/business/525960-russia-saudi-arabia-oil-crunch/>

¹¹¹ <https://seenews.com/news/greeces-gaslog-completes-go-private-deal-744020>

¹¹² https://www.energyintel.com/pages/eig_article.aspx?DocID=1108312&utm_campaign=top-story&utm_medium=site&utm_source=2&utm_content=Vitol+Poised+to+Join+Rosneft%27s+Vostok+Oil+Project+-1108312&ts=1

¹¹³ <https://caspiannews.com/news-detail/russias-lukoil-acquires-4999-percent-stake-in-kazakhstani-offshore-block-2021-6-10-0/>

¹¹⁴ https://lngjournal.com/index.php/latest-news-mainmenu-47/item/103235-nord-stream-ii-pipeline-sending-russian-supplies-to-germany-and-eu-in-competition-to-lng-gets-first-gas?utm_source=dlvr.it&utm_medium=twitter

¹¹⁵ <https://iranintl.com/en/iran-in-brief/russia-supply-iran-advanced-satellite-washington-post>

Çin'in China Southern Power Grid Co., BAE merkezli Abu Dhabi National Energy Co.'nun iştiraki olan elektrik şirketi Taqa'nın %10'luk hissesini almak için görüşme gerçekleştirildiğini açıkladı.¹¹⁶

• Ortadoğu

Suudi Aramco hissedarlarına gelirlerini dağıtmak için kullandığı temettü fonlarına ek gelir sağlamak için USD cinsinden yaptığı ilk sukuk (bir çeşit İslami bono) satışıyla 6 milyar USD gelir elde ederek temettü fonlarına katkı sağladığını açıkladı.^{117 118}

BAE merkezli Mubadala Investment yaptığı açıklamada, Suudi Aramco'nun petrol boru hattı inşası için oluşturduğu Aramco Oil Pipeline Company'yi yöneten konsorsiyuma dâhil olmak için ABD merkezli EIG Global Energy Partners ile görüştüğünü açıkladı.¹¹⁹

Saudi Aramco, doğal gaz boru hattındaki potansiyel hisse satışlarının denetiminin sağlanması ve danışmanlığının yapılabilmesi için Morgan Stanley şirketi ile anlaştığını açıkladı.¹²⁰

İsrail Çevre Koruma Bakanı yaptığı açıklamada, İsrail'in BAE ile imzaladığı boru hattı projesinin çevre ve güvenlik endişeleri nedeniyle mevcut anlaşmanın iptal edilmesi gerektiğini bildirdi.^{122 123}

İsrail-Filistin arasında yaşanan siyasi ve askerî gerilimin Gazze'ye yansıma sonrası, ABD merkezli Chevron ile BAE merkezli Mubadala Investment'ın Tamar ve Leviathan doğal gaz sahalarındaki çalışmalarının tehlikeye girmesiyle bölgedeki normalleşme sürecinde ABD'nin uygulamaya çalıştığı stratejinin tehlikeye girebileceği iddia edildi.¹²⁴

Libya Ulusal Petrol Şirketi (NOC) yaptığı açıklamada, gelecek 2 yıl içerisinde günlük 1,3 milyon varil olan petrol üretimin %65 artarak günlük 2,1 milyon varile çıkarmayı planladığını bildirdi.¹²⁵

¹¹⁶ <https://finance.yahoo.com/news/china-southern-power-grid-talks-164537903.html>

¹¹⁷ <https://www.reuters.com/world/middle-east/saudi-aramco-launches-first-dollar-sukuk-bond-term-sheet-2021-06-09/>

¹¹⁸ [رويترز-توقعات-تجمع-أرامكو-السعودية-4-3-م](https://maaal.com/archives/20210609/م-3-4-السعودية-أرامكو-توقعات-تجمع-أرامكو)

¹¹⁹ <https://www.upstreamonline.com/finance/mubadala-joins-consortium-in-12-4bn-saudi-aramco-oil-pipelines-deal/2-1-1023106>

¹²⁰ <https://financialpost.com/pmnbusiness-pmn/aramco-hires-morgan-stanley-for-gas-pipeline-stake-sale>

¹²¹ <https://www.bloomberg.com/news/articles/2021-06-10/aramco-said-to-hire-morgan-stanley-for-gas-pipeline-stake-sale>

¹²² <https://www.haaretz.com/israel-news/.premium-israel-s-environment-minister-pushes-to-reverse-uae-oil-pipeline-deal-1.9886879>

¹²³ <https://oilprice.com/Latest-Energy-News/World-News/Israeli-Minister-Calls-For-Scrapping-UAE-Oil-Pipeline-Deal.html>

¹²⁴ <http://www.thetidenewsonline.com/2021/06/07/conflict-in-gaza-threatens-us-middle-east-strategy-2/>

¹²⁵ <https://www.middleeastmonitor.com/20210610-libya-eyes-62-oil-output-rise-to-2m-barrels-per-day/>

NOC yaptığı açıklamada, eskiyen ve aşınan petrol boru hatları yüzünden sızıntılar meydana geldiğini bu durumunda üretimde kayıp yaşanmasına neden olduğu açıklandı. NOC, eskiyen boru hattı altyapısının iyileştirilmesi için fon ihtiyaçları olduğunu da bildirdi.¹²⁶

İran'a uygulanan yaptırım sonrası Güney Kore petrol piyasasında paylarını arttıran Rusya ve Meksika'nın, yaptırımların kaldırılmasında sonra Güney Kore'deki pazar paylarının daralabileceği bildirildi. İlerleyen dönemlerde Güney Kore'nin İran petrolüne yönelmesinin beklendiği de açıklandı. Ayrıca, Güney Kore'deki rafinerilerin Suudi Arabistan başta olmak üzere Ortadoğu'dan ihraç ettiği birçok petrol türünü azaltarak İran petrolüne yönelebileceği de belirtildi.¹²⁷

Ulusal İran Petrol Şirketi (NIOC) yaptığı açıklamada, 2020 yılında doğal gaz tüketimine yönelik sübvansiyonların 2018 yılına oranla %35 artarak 35 milyar USD'ye ulaştığı bildirildi. NIOC ayrıca İran'ın, 2040 yılına kadar doğal gaz sahalarını geliştirmek için 50 milyar USD'ye ihtiyacı olduğunu bildirdi.¹²⁸

İranlı yetkililer petrol piyasasındaki son gelişmeler ve yaptırımlar sonrası İran'ın petrol piyasasındaki rolü için OPEC genel sekreteriyle görüşme gerçekleştirdiklerini açıkladı.¹²⁹

Gemi takip sistemleri şirketi Tanker Trackers verilerine göre, İran'ın 1,4 milyon varil ham petrolü Suriye'nin Akdeniz'deki limanı Baniyas'a sevk ettiğini bildirildi.¹³⁰

Irak Elektrik Bakanlığı yaptığı açıklamada, Irak'ın Ulusal İran Gaz Şirketine karşı olan doğal gaz ve elektrik borçlarının düzenlenmesi için anlaşmaya varıldığını açıkladı.¹³¹

Hizbullah yaptığı açıklamada, Lübnan'daki ekonomik sorunların devam etmesi hâlinde benzin ve dizel satın alımı için İran ile müzakere edebileceğini açıkladı. Ayrıca İran'dan Beyrut Limanı'na sevkiyat gerçekleştirdi ancak Lübnan hükûmetinin bu duruma izin vermediğini de bildirdi.¹³²

Irak Petrol Bakanlığı yaptığı açıklamada, Irak'ın İran'a olan bağımlılığını azaltmak için farklı yatırımcılar ile görüştüğünü açıkladı. Yapılan açıklamada Suudi Arabistan merkezli Sabic, Suudi Aramco ve ACWA şirketleri ile doğal gaz ve petrokimya projeleriyle ilgili görüşmeler gerçekleştirildi de açıklandı.¹³³

¹²⁶ <https://www.reuters.com/business/energy/libya-lost-oil-production-recent-days-due-pipeline-leaks-noc-chairman-2021-06-09/>

¹²⁷ <https://www.spglobal.com/platts/en/market-insights/latest-news/electric-power/061021-analysis-s-korea-could-shun-some-mexican-russian-crudes-if-iran-returns-to-market>

¹²⁸ <https://financialtribune.com/articles/energy/108934/iran-s-natural-gas-subsidies-reached-35-billion-in-2020>

¹²⁹ <https://en.mehrnews.com/news/174511/Iran-s-envoy-meets-with-OPEC-chief-to-discuss-oil-market>

¹³⁰ <https://www.middleeastmonitor.com/20210610-iran-ships-tankers-containing-1-4m-barrels-of-crude-oil-to-syria/>

¹³¹ <https://financialtribune.com/articles/business-and-markets/108914/iraq-says-will-soon-clear-debts-to-iran>

¹³² <https://www.arabnews.com/node/1873691/middle-east>

¹³³ <https://www.spglobal.com/platts/en/market-insights/latest-news/natural-gas/060821-iraqs-oil-minister-says-saudi-companies-interested-in-gas-petrochemicals-projects-in-country>

Irak kabinesi, Lübnan'a ilave ham petrol tedarik etme kararını oy birliğiyle onaylandığı açıklandı. Onay sonrası, Lübnan ile varılan 500.000 tonluk sevkiyatın ise 1 milyon ton olarak revize edildiği de açıklandı. ¹³⁴

BP'nin Irak'taki operasyonlarını kuracağı, kendi iştiraki bir şirkete devredeceği böylece düşük karbon hedeflerine esas şirket aracılığıyla daha kolay ulaşabileceği değerlendirildi. İştirak olan firma zamanı gelince kârını ana firmaya devredeceği de değerlendirildi. ¹³⁵

¹³⁴ <https://english.aawsat.com/home/article/3019646/iraq-doubles-crude-oil-supply-lebanon>

¹³⁵ <https://www.wsj.com/articles/bp-considers-spinning-off-iraq-operations-11623423824>

HAFTALIK RUSYA BASIN ANALİZİ

(7-13 HAZİRAN 2021)

• Diyalog İçin Çok Sıcak Konularımız Var

Katar Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü ve Dışişleri Bakan Yardımcısı Lulva Al Khater “Komersant.ru” gazetesine verdiği [“Diyalog İçin Çok Sıcak Konularımız Var”](#), başlıklı demeçte, Katar’ın, Suriye’deki seçimlerin sonuçlarını tanıyıp tanımayacağına değinen bakan yardımcısı, “korumuz seçimlerin Katar tarafından tanınması değil. Bizim için önemlisi Suriyelilerin kendi aralarında anlaşabilmeleridir. Suriyelilerin seçimlere katılıp katılamayacağı da dâhil olmak üzere seçimlerin organizasyonu ile ilgili çok fazla soru ortaya çıkıyor mesela halk seçim sonuçlarını tanıdı mı?” ifadelerini kullandı. Katar’ın, Suriye’nin Arap Birliği’ne dönüşüne karşı olduğu sorusuna gelindiğinde bakan yardımcısı, Katar’ın tutumunu şu şekilde özetledi: “Bunun doğru olduğunu düşünmüyorum. Bildiğim kadarıyla, komşularımızdan hiçbiri Suriye’nin Arap Birliği’ne dönüşü hakkında kamuoyuna açıklama yapmadı. Biraz bekleyip durumun nasıl gelişeceğini görmemiz gerekiyor. Suriye konusundaki tutumumuza gelince, iktidara adil bir güç geçişi olacağına inanıyoruz.” Katar bakan yardımcısı, demeçte Suriye’nin karşılaştığı iki önemli sorun üzerinde durmuştur. Birincisi, milyonlarca Suriyelinin mülteci olarak kalmasıyla ilgilidir: “Suriyeli mültecilerin geri dönme hakkını güvenli bir şekilde garanti etmek gerekir. Ancak durum çok zor ve bununla ilgili çok fazla soru orta çıkıyor. Suriye’deki ayaklanma iç savaşa dönüştü. Durumu çözmek ise zaman alıyor.”

Al Khater, Suriye ile ilgili bir diğer konunun insani yardım ve ülkenin yeniden inşası olduğunu vurgulayarak, bunun Rusya için de büyük bir sorun olduğunu belirtti: “Suriye’yi yeniden inşa etme süreci, çeşitli nedenlerden dolayı henüz başlatılmadı. Bu konuda uluslararası toplum kendi tutarlı nedenleri bulunmaktadır, yardımın doğru kanallardan geçtiğinden ve etkin bir şekilde harcandığından emin olmak istiyorlar.” Demeçte Katar, Türkiye ve Rusya tarafından kurulan üçlü istişare mekanizmasının yakın planlarına da değinilmiştir: “Üyeleri sürekli temas hâlinde olan bir ekibin çalışmaları sadece Suriye için geçerli değil. Hem Rusya hem de Türkiye’nin desteklediği Afganistan barış süreci de tartışıldı. Bildiğiniz gibi, geçtiğimiz günlerde Türkiye’de Afganistan ile ilgili bir toplantı yapılması gerekiyordu. İyimser olmalı ve mevcut engellere rağmen herkesle birlikte çalışmalıyız.”

Al Khater, “bölgedeki diğer hangi sıcak konularda Rusya ile daha yakın bir diyalog kurmak istersiniz?” sorusuna şu şekilde cevap verdi: “Rusya’nın Arap ülkeleriyle eskiye dayanan bir bağı var ve bizim diyalog için Libya, Irak, Yemen gibi çok sıcak konularımız bulunmaktadır. Bunlardan biri de hem bizim hem de Rusya için ilginç olan İran’dır. İran ile ABD arasında arabuluculuk yapmaya çalışıyoruz.” Demeçte, İsrail-Filistin çatışmasının durdurulmasına da

değinen Katarlı bakan yardımcısı, ortaya çıkan durumu şu şekilde yorumladı: “Normalleşme süreci uzlaşmaya yol açmıyor. Sadece İsrail’e, Filistinlilere hiçbir hak vermemesi konusunda konumunu güçlendirmek fırsatı sunuyor.”

• Viyana’da “Nükleer Anlaşma” Görüşmeleri Neden Durdu?

Rusya’nın eski Tahran Büyükelçisi Aleksandr Maryasov’un “NEWS.ru” haber sitesinde yayımlanan [“Viyana’da ‘Nükleer Anlaşma’ Görüşmeleri Neden Durdu?”](#) başlıklı değerlendirmesi Tahran ve Washington’un İran nükleer anlaşması konusunda taviz verme isteksizlikle riyle ilgiliydi.

Uzmanla göre, Viyana’da ABD ve İran temsilcileri arasında İngiltere, Fransa, Almanya, Rusya ve Çin’in arabuluculuğunda Kapsamlı Ortak Eylem Planı’nın (KOEP) sürdürülmesi ve İran nükleer sorununun çözülmesi konusunda müzakereler zorlaşıyor. Nitekim görüşmeler sırasında önemli anlaşmalara varılmazsa Viyana müzakereleri, İran’da 18 Haziran’da yapılması planlanan cumhurbaşkanlığı seçimlerine kadar uzayabilir. Uzman, “nükleer anlaşmanın” sürdürülmesi konusunda ABD ve İran’ın farklı tutumları oluğuna da dikkat çekti: “Washington, İran nükleer programının gelişimini kontrol etmek, kısıtlamak ve askersizleşmesini isterken Tahran, başta petrol ve bankacılık sektörleri olmak üzere eski ABD Başkanı Donald Trump tarafından uygulanan yaptırımların kaldırılmasıyla ilgileniyor.” Aleksandr Maryasov, anlaşmanın orijinal hâlinin bütünüyle restorasyonunun ciddi engellerle karşı karşıya kaldığına dikkat çekerek: “Anlaşmanın hem ABD hem de İran’daki muhalifleri, müzakere ekipleri üzerindeki baskıyı artırıyor ve KOEP’in ötesine geçen talepleri dayatmaya çalışıyorlar.” Eski büyükelçi, İran’da radikallerin tutumunu, “ABD’nin tüm yaptırımlarının kaldırılmasında ısrar etmekle kalmayıp aynı zamanda İran nükleer endüstrisinin en son başarılarının korunmasının gerektiğini ilan ediyorlar” şeklinde yorumladı.

İran siyasetinde pragmatik grubun elinin zayıflamasına değinen uzman, söz konusu grup temsilcilerinin yaklaşan cumhurbaşkanlığı seçimlerinde başarı şanslarının düşük olduğuna dikkat çekti: “İran’da, neredeyse hiç kimse seçimlerde radikal çevrelerin bir temsilcisinin -İbrahim Reisi’nin- kazanacağından şüphe etmiyor. Zafer için seçim alanı zaten temizlendi ve Eski İran Meclis Başkanı Ali Laricani dâhil ciddi rakiplerin diskalifiye edilmeleri ülkenin lideri Ayetullah Ali Hamaney tarafından onaylandı. Bu, rehberin radikal çevrelere ve onların nükleer anlaşma konusunda müzakere yöntemlerine güvendiği anlamına geliyor.”

• Donanma Üssü Skandalı: Sudan, Rusya’yı Kibarca Reddetmenin Bir Yolunu Arıyor

Sudan Genelkurmay Başkanı Muhammed Osman el-Hüseyin, Kızıldeniz’de Rus deniz üssünün oluşturulmasına ilişkin anlaşmayı gözden geçirme kararının ABD müdahaleleriyle ilgili olmadığını, sadece rutin bir süreç olduğunu belirtmesi Rusya basınında yer buldu. “NEWS.ru” haber sitesinde yayımlanan [“Donanma Üssü Skandalı: Sudan, Rusya’yı Kibarca Reddetmenin Bir Yolunu Arıyor”](#) başlıklı uzman görüşlerine dayanan yazıda Sudan’ın tutumu, “Har-

tum, Moskova ile anlaşmanın gözden geçirilmesinin gerçek nedenini belirtmekte tereddüt ediyor” ifadeleriyle değerlendirildi. Yazıda, konuyla ilgili yorumda bulunan Rusya Uluslararası İlişkiler Konseyi Uzmanı Kirill Semyonov, Rusya ile askerî iş birliği sözleşmesinin yeniden incelenmesi sürecinin siyasi amaçlı olduğunu doğruladı: “Büyük olasılıkla, ABD baskısı olmasaydı bu sorun uzun zaman önce çözüldü. Sudan tarafı tabii ki bazı formaliteleri takip ediyormuş gibi itibarını korumaya ve her şeyi düzenlemeye çalışıyor. Elbette, Sudan bunun Amerikan baskısından kaynaklandığını kabul etmiyor.” Uzman, Hartum’un sunduğu yeni koşullarda sözleşmenin yenilenmesinin mümkün olmadığını ve büyük ihtimalle, Sudan’ın revizyon sürecini basitçe uzatarak ardından anlaşmalardan sessizce çekileceğini ifadelerine ekledi.

■ KAYNAKÇA

- [illegible]

24. Basnews, İngiliz Başkonsolos: Kürdistan Bölgesi'nin istikrarı ve Peşmerge güçlerinin birleştirilmesi için çalışıyoruz, 10 Haziran 2021, <https://www.basnews.com/tr/babat/694221>
25. Basnews, El Ezher Şeyhi'nden Kürdistan Bölgesi'ne ziyaret, 10 Haziran 2021, <https://www.basnews.com/tr/babat/694234>
26. Basnews, Haşdi Şabi komutanı Kasım Muslih serbest bırakıldı, 8 Haziran 2021, <https://www.basnews.com/tr/babat/693773>
27. KrdNews, Gözaltına alınan Haşdi Şabi komutanından suikast itirafı, 30 Mayıs 2021, <https://krdnews.info/gozaltina-alinan-hasdi-sabi-komutani-aktivistleri-oldurdurtugunu-itiraf-etti>
28. Asharq Al-Awsat, Iraq Frees Pro-Iran Commander Arrested over Activist Murder, 9 Haziran 2021, <https://english.aawsat.com/home/article/3018346/iraq-frees-pro-iran-commander-arrested-over-activist-murder>
29. Şarkul Avşat, İran Kudüs Gücü Komutanı Kaani, Bağdat'ta Haşdi Şabi lideri Muslih ile görüştüktan sonra silahlı grupların liderleri ile buluşacak, 10 Haziran 2021, <https://turkish.aawsat.com/home/article/3019306/iran-kudus-gucu-komutani-kaani-bagdat-ta-hasdi-sabi-lideri-muslih-ile>
30. Basnews, Bağdat Havalimanı'na bomba yüklü 3 İHA'yla saldırı, 10 Haziran 2021, <https://www.basnews.com/tr/babat/694258>
31. <https://turkish.aawsat.com/home/article/3019336/irak-ta-balad-ve-victoria-askeri-usleri-roketlerle-hedef-alindi>
32. Basnews, Kerkük'te IŞİD'den yüksek gerilim hatlarına saldırı, 9 Haziran 2021, <https://www.basnews.com/tr/babat/694211>
33. Basnews, "PKK saldırıları, Kürdistan Bölgesi'nin yasal statüsü ve anayasal kurumlarına tehdit teşkil ediyor", 9 Haziran 2021, <https://www.basnews.com/tr/babat/693997>
34. Banews, Kürdistan Bölgesi İçişleri Bakanlığı'ndan PKK'nin Erbil planına ilişkin uyarı, 10 Haziran 2021, <https://www.basnews.com/tr/babat/694427>
35. <https://www.kurdistan24.net/tr/story/67993-PKK-Akre-de-bir-evi-ateşe-verdi>
36. Asharaq Al-Awsat, McKenzie: We Are Seeing Pressure From Militias that Want to Push Us Out of Iraq, 9 Haziran 2021, <https://english.aawsat.com/home/article/3017921/mckenzie-we-are-seeing-pressure-militias-want-push-us-out-iraq>
37. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/kerkukteki-deas-saldirisinda-bir-polis-hayatini-kaybetti/2272029>
38. <https://ina.iq/eng/12280-joc-new-strategies-to-thwart-security-breaches.html>
39. <https://www.kurdistan24.net/en/story/24733-Iraq-arrests-two-generals-on-suspicion-of-bribery-at-key-port>
40. Basnews, Irak Hükümeti Maliye Denetleme Komisyonu bütçe görüşmeleri için Erbil'de, 8 Haziran 2021, <https://www.basnews.com/tr/babat/693910>
41. <https://turkish.aawsat.com/home/article/3019636/irak-basbakani-kazimi-hukümetin-1-yıllık-icraatlarını-açıkladı>
42. Asharaq Al-Awsat, Iraqi PM Highlights Govt's Achievements in Latest Annual Report, 10 Haziran 2021, <https://english.aawsat.com/home/article/3019481/iraqi-pm-highlights-govts-achievements-latest-annual-report>
43. Asharaq Al-Awsat, Iraq Doubles Crude Oil Supply for Lebanon, 10 Haziran 2021, <https://english.aawsat.com/home/article/3019646/iraq-doubles-crude-oil-supply-lebanon>
44. Asharaq Al-Awsat, Iraqis Give Blood Samples in Hope of Identifying Mass Grave Victims, 10 Haziran 2021, <https://english.aawsat.com/home/article/3019541/iraqis-give-blood-samples-hope-identifying-mass-grave-victims>
45. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/irakta-turk-sirketi-tarafından-insa-edilen-hastane-hizmete-acildi/2271222>

46. <https://www.facebook.com/UnitedNationsIraq/posts/4391082944257032>, <https://ninanews.com/Website/News/Details?Key=909188>
47. <https://www.facebook.com/laithhousindari/posts/294529115681793>
48. <https://www.facebook.com/itc.musul/posts/3728240703947766>
49. <https://www.turkmenelitv.com/haberler/turkmeneli/item/34772-muhtaroglu-bagdat-ta-turkiye-nin-bagdat-buyukelcisi-ali-riza-guney-ile-gorustu.html>
50. <http://www.turkmenelihaber.net/turkmeneli/item/22144-birlesik-irak-turkmenleri-cephesi-listesi-kerkuk-te-toplanti-duzenledi.html>
51. <https://www.turkmenelitv.com/haberler/turkmeneli/item/34767-erbil-de-turkmenlerin-ikby-anayasasi-ndaki-haklarini-ele-alan-calistay-duzenlendi.html>
52. <http://www.turkmenelihaber.net/turkmeneli/item/22151-deas-kerkuk-te-elektrik-hatlarina-saldiri-duzenledi.html>
53. <https://baghdadtoday.news/ar/news/155998/A>
54. <https://ninanews.com/Website/News/Details?Key=909176>
55. <http://www.kerkukgazetesi.com/ilk-turkmen-filmi/>
56. [rudaw.net] سیاست، ثابوری و بازرگانی مزارمکانی کزبونموی... | رووداوانیت
57. [nasnews.com] گوران لیسر دمسئلکارکشانهوی بهرپرسیانی له همولنر روونکردنوه دعدات
58. Başbakan Mesrur Barzani, Flaman Bölgesi... | Rudaw.net
59. Başbakan Barzani ile Yunanistan Başbakanı... | Rudaw.net
60. پانورامای دیدار و گفتوگوکانی بافل تالعبانی لمگمل بالیوزانی ولاتان له بهعداد | Esta Media Network
61. پانورامای دیدار و گفتوگوکانی بافل تالعبانی لمگمل بهرپرسی حوکی و حزبییمکانی عیراق | Esta Media Network
62. بافل تالعبانی: دهییت همومومان پیکمه قهوهی همریم بهاریزین | Esta Media Network
63. بافل تالعبانی پیشنیزی دیالوگی نیستمایی سرحم لایمکان دهکات | Esta Media Network
64. https://drawmedia.net/page_detail?smart-id=8494
65. <https://www.rudaw.net/sorani/business/070620215>
66. https://drawmedia.net/page_detail?smart-id=8532
67. <https://nasnews.com/kurd/view.php?cat=28781>
68. <https://esta.krd/71329/>
69. <https://www.middleeastmonitor.com/20210610-saudi-arabia-to-allow-women-to-live-alone-without-male-guardian/>
70. <https://www.middleeastmonitor.com/20210612-saudi-pro-mbs-cleric-palestine-main-issue-of-all-muslims/>
71. <https://www.middleeastmonitor.com/20210609-israel-cyber-firm-sells-iphone-spyware-to-saudi-arabia/>
72. <https://www.middleeastmonitor.com/20210607-saudi-hosts-joint-air-drills-with-other-arab-states/>
73. <https://www.reuters.com/world/albania-brazil-gabon-ghana-uae-elected-un-security-council-2021-06-11/>
74. <https://www.middleeasteye.net/news/uae-torture-complaint-senior-official-france-human-rights-group>

75. <https://www.middleeastmonitor.com/20210611-uae-forced-to-juggle-china-trade-or-loose-f-35-jet-deal-with-us/>
76. <https://www.thenationalnews.com/uae/government/sheikh-mohamed-bin-zayed-meets-deputy-prime-minister-of-turkmenistan-1.1238951>
77. <https://www.arabnews.com/node/1875276/business-economy>
78. <https://www.reuters.com/world/middle-east/qatars-al-jazeera-network-says-it-combated-cyber-attack-2021-06-10/>
79. <https://www.middleeastmonitor.com/20210610-israel-group-sues-qatar-banks-charities-for-more-than-360m/>
80. <https://www.dohanews.co/qatar-to-hold-renaissance-dam-talks-as-egypt-fm-heads-to-doha/>
81. <https://www.reuters.com/world/middle-east/us-uk-envoys-urge-peace-yemen-after-blast-kills-least-17-2021-06-06/>
82. <https://www.middleeastmonitor.com/20210607-uk-envoy-calls-on-houthis-to-de-escalate/>
83. <https://www.aljazeera.com/news/2021/6/10/yemen-raids-halted-to-push-peace-efforts-saudi-led-coalition>
84. <https://www.reuters.com/world/middle-east/yemen-houthis-gear-up-sanaa-airport-reopening-sources-2021-06-10/>
85. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/yemendeki-husiler-genis-capli-esir-degisimine-hazir-olduklarini-acikladi/2271954>
86. <https://www.middleeastmonitor.com/20210610-kuwait-anchor-the-silent-majority-support-building-ties-with-israel/>
87. <https://news.kuwaittimes.net/website/kuwait-and-india-sign-mou-on-domestic-sector-recruitment/>
88. <https://timesofoman.com/article/102493-omans-raf-participates-in-joint-exercise-with-saudi-arabia>
89. <https://timesofoman.com/article/102377-state-council-chairman-receives-yemeni-foreign-affairs-minister>
90. <https://www.reuters.com/world/middle-east/bahrain-political-prisoner-dies-covid-19-activists-say-2021-06-09/>
91. <https://www.aljazeera.com/news/2021/6/10/hundreds-hold-rare-protest-in-bahrain-after-prisoners-death>
92. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/misir-disisleri-bakani-sukri-misir-katar-ile-eski-defterleri-kapatmaya-calisiyor/2272140>
93. <https://www.reuters.com/world/middle-east/hamas-chief-egypt-talks-ahead-planned-meeting-palestinian-factions-2021-06-08/>
94. <https://www.middleeastmonitor.com/20210610-egypt-delegation-visits-sudan-to-discuss-ethiopias-renaissance-dam/>
95. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/libya-baskanlik-konseyi-baskani-menfi-turkiye-ile-iliskileri-gelistirmenin-onemli-oldugunu-vurguladi-/2271869>
96. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/disisleri-bakani-cavusoglu-libya-basbakani-dibeybe-ve-baskanlik-konseyi-uyeleri-ile-gorustu/2271728>
97. <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/cumhurbaskanligi-iletisim-baskani-altun-libyanin-birligi-baris-ve-huzuru-icin-kayda-deger-gorusemeler-yaptik/2271825>
98. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/misri-abd-vatandasi-hafter-devlet-baskani-olamayacagi-icin-anayasa-referandumunu-engelliyor/2267734>
99. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/tunus-cumhurbaskani-said-ulkenin-lobiler-nedeniyle-tehlike-altinda-oldugu-uyarisini-yapti/2271507>

100. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/tunus-cumhurbaskani-said-ulkedeki-siyasi-krizin-cozumu-icin-diyaloga-acigiz/2271149>
101. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/tunustaki-nahda-lideri-gannusiye-yonelik-suikast-tehdidi-konusunda-uyarida-bulundu/2270109>
102. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/aclik-grevindeki-tunusun-kalbi-partisi-lideri-karvi-hastaneye-kaldirildi/2267218>
103. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/cezayirdeki-secimde-24-milyondan-fazla-kayitli-secmenden-yuzde-30-2si-oy-kullandi/2271917>
104. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/cezayir-cumhurbaskani-tebbun-secim-sonuclari-ne-olursa-olsun-demokrasiye-uygun-kararlar-alacagiz/2271531>
105. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/cezayir-libyanin-uzlasi-gorusmelerine-ev-sahipligi-yapmaya-haziriz/2268974>
106. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/cezayir-cumhurbaskani-tebbun-cezayirdeki-islami-akim-diger-ulkelerden-farkli/2267532>
107. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/fas-meclisinden-ispanya-ile-yasanan-gocmen-krizine-mudahil-olan-avrupa-parlamentosuna-kinama/2270712>
108. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/israilin-fastaki-diplomatik-misyon-sefi-ziyaret-ettigi-yerler-temizlenerek-protesto-edildi/2269302>
109. <https://cyprus-mail.com/2021/06/07/morocco-to-reopen-airports-on-june-15-vaccination-or-test-certificate-needed/>
110. <https://www.rt.com/business/525960-russia-saudi-arabia-oil-crunch/>
111. <https://seenews.com/news/greeces-gaslog-completes-go-private-deal-744020>
112. https://www.energyintel.com/pages/eig_article.aspx?DocID=1108312&utm_campaign=top-story&utm_medium=site&utm_source=2&utm_content=Vitol+Poised+to+Join+Rosneft%27s+Vostok+Oil+Project++1108312&ts=1
113. <https://caspiannews.com/news-detail/russias-lukoil-acquires-4999-percent-stake-in-kazakhstan-offshore-block-2021-6-10-0/>
114. https://lngjournal.com/index.php/latest-news-mainmenu-47/item/103235-nord-stream-ii-pipeline-sending-russian-supplies-to-germany-and-eu-in-competition-to-lng-gets-first-gas?utm_source=dlvr.it&utm_medium=twitter
115. <https://iranintl.com/en/iran-in-brief/russia-supply-iran-advanced-satellite-washington-post>
116. <https://finance.yahoo.com/news/china-southern-power-grid-talks-164537903.html>
117. <https://www.reuters.com/world/middle-east/saudi-aramco-launches-first-dollar-sukuk-bond-term-sheet-2021-06-09/>
118. <https://maaal.com/archives/20210609/م-3-4-قيدوعملالاولكمارأ-عمجب-تاعقوت-زرتيور>
119. <https://www.upstreamonline.com/finance/mubadala-joins-consortium-in-12-4bn-saudi-aramco-oil-pipelines-deal/2-1-1023106>
120. <https://financialpost.com/pmnbusiness-pmn/aramco-hires-morgan-stanley-for-gas-pipeline-stake-sale>
121. <https://www.bloomberg.com/news/articles/2021-06-10/aramco-said-to-hire-morgan-stanley-for-gas-pipeline-stake-sale>
122. <https://www.haaretz.com/israel-news/.premium-israel-s-environment-minister-pushes-to-reverse-uae-oil-pipeline-deal-1.9886879>

123. <https://oilprice.com/Latest-Energy-News/World-News/Israeli-Minister-Calls-For-Scrapping-UAE-Oil-Pipeline-Deal.html>
124. <http://www.thetidenewsonline.com/2021/06/07/conflict-in-gaza-threatens-us-middle-east-strategy-2/>
125. <https://www.middleeastmonitor.com/20210610-libya-eyes-62-oil-output-rise-to-2m-barrels-per-day/>
126. <https://www.reuters.com/business/energy/libya-lost-oil-production-recent-days-due-pipeline-leaks-noc-chairman-2021-06-09/>
127. <https://www.spglobal.com/platts/en/market-insights/latest-news/electric-power/061021-analysis-s-korea-could-shun-some-mexican-russian-crudes-if-iran-returns-to-market>
128. <https://financialtribune.com/articles/energy/108934/iran-s-natural-gas-subsidies-reached-35-billion-in-2020>
129. <https://en.mehrnews.com/news/174511/Iran-s-envoy-meets-with-OPEC-chief-to-discuss-oil-market>
130. <https://www.middleeastmonitor.com/20210610-iran-ships-tankers-containing-1-4m-barrels-of-crude-oil-to-syria/>
131. <https://financialtribune.com/articles/business-and-markets/108914/iraq-says-will-soon-clear-debts-to-iran>
132. <https://www.arabnews.com/node/1873691/middle-east>
133. <https://www.spglobal.com/platts/en/market-insights/latest-news/natural-gas/060821-iraqs-oil-minister-says-saudi-companies-interested-in-gas-petrochemicals-projects-in-country>
134. <https://english.aawsat.com/home/article/3019646/iraq-doubles-crude-oil-supply-lebanon>
135. <https://www.wsj.com/articles/bp-considers-spinning-off-iraq-operations-11623423824>